

Uplatnění sociálního pedagoga ve vězeňském systému

Denisa Urbánková

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Denisa URBÁNKOVÁ**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Uplatnění sociálního pedagoga ve vězeňském systému**

Zásady pro vypracování:

Analýza literárních pramenů a zpracování teoretických východisek
Příprava výzkumu, výběr a charakteristika výzkumného souboru
Provedení kvalitativního výzkumu
Zpracování a vyhodnocení výsledků výzkumu
Přijetí odpovídajících závěrů
Doporučení pro praxi

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CZAPÓW, C., JEDLEWSKI, S. Resocializační pedagogika. Praha: SPN, 1981.

HRADEČNÁ, M., a kol. Vybrané problémy sociální pedagogiky. Praha: UK, 1995. ISBN 80-85866-15-3.

JŮZL, M., OLEJNÍČEK, A. Penologie a penitenciární pedagogika. Brno: IMS, 2004.

KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

MAŘÁDEK, V. Lexikon klíčových pojmů z penologie. Opava: Pavla Vavrleho, 2000. ISBN 80-238-6731-8.

MATOUŠEK, O. a kol. Základy sociální práce. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Helena Řeháčková

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

18. ledna 2010

Termín odevzdání bakalářské práce:

7. května 2010

Ve Zlíně dne 18. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 11.4.2010

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

⁽¹⁾ Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce pojednává o možnostech uplatnění sociálního pedagoga ve vězeňství a o Vězeňském systému České republiky jako celku. V teoretické části popisují činnosti sociálního pedagoga, prožívání a změnu v chování osobnosti pachatele trestného činu a také formy vzdělávání, které jsou pro výkon této práce potřebné.

V praktické části bakalářské práce předkládám výzkum, jehož cílem je komplexní popis práce pedagogických pracovníků ve vězeňství. Věnuji se otázkám, jak vnímají svoji roli v této instituci, jaké jsou reakce odsouzených či jak se tyto pracovníci dívají na proces resocializace.

Klíčová slova: sociální pedagog, pachatel trestného činu, vězeňství, vzdělávání zaměstnanců, pedagogický pracovník

ABSTRACT

The thesis deals with how to use social educator in the prison system and prison system in the Czech Republic as a whole. It deals with the social work educator, experiencing and change in the behavior of the perpetrator of the crime and forms of education, which for this work required.

The practical part of the thesis present the research aimed at a comprehensive description of the work of teaching staff in the prison system. I deal with issues of how they perceive its role in this institution, what are the reactions of convicted or how the employees look to the process of rehabilitation.

Keywords: social pedagogue, offender, prison, education staff, teaching staff

„Trestati nepoctivé je málo, jestliže je výchovou neučíme být poctivými“

(autor neznámí)

Poděkování

Děkuji tímto Mgr. Heleně Řeháčkové za odborné vedení a pomoc při psaní mé bakalářské práce a dále mé díky patří všem respondentům, kteří byli ochotni přispět ke shromáždění podkladů pro tuto práci.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 OSOBNOST SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA.....	12
1.1 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA JAKO VĚDNÍ DISCIPLÍNA.....	12
1.2 SOCIÁLNÍ PEDAGOG.....	13
1.3 PRACOVNÍ ČINNOSTI A KOMPETENCE SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA.....	14
2 PRÁVA A POVINNOSTI PEDAGOGICKÉHO PRACOVNÍKA VE ZNĚNÍ ZÁKONŮ.....	15
3 OSOBNOST PACHATELE TRESTNÉHO ČINU	19
3.1 UVĚZNĚNÍ PACHATELE	19
3.2 PRIZONIZACE.....	20
3.3 NÁPRAVA PACHATELE	21
4 VĚZEŇSKÝ SYSTÉM V ČR.....	22
4.1 PROFILACE VĚZNIC	22
4.2 PROGRAMY ZACHÁZENÍ.....	23
4.3 CÍLE A POSLÁNÍ VĚZEŇSKÉHO SYSTÉMU ČR	25
4.4 ZAMĚSTNANECKÝ POMĚR VĚZEŇSKÉHO SYSTÉMU ČR.....	26
4.5 MAPA VĚZNIC V ČR	28
5 FUNKCE INSTITUTU VZDĚLÁVÁNÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY V ČESKÉ REPUBLICCE.....	29
5.1 CHARAKTERISTIKA INSTITUTU VZDĚLÁVÁNÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČR.....	29
5.2 ZÁKLADNÍ ODBORNÁ PŘÍPRAVA OBČANSKÝCH ZAMĚSTNANCŮ	30
5.3 SPECIALIZAČNÍ KURZY	32
6 NÁPLŇ PRÁCE PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ VE VĚZEŇSTVÍ.....	33
6.1 VYCHOVATEL.....	33
6.2 SPECIÁLNÍ PEDAGOG	34
6.3 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK.....	36
6.4 VYCHOVATEL TERAPEUT	37
6.5 PEDAGOG VOLNÉHO ČASU	38
II PRAKTICKÁ ČÁST	39
7 METODIKA PRÁCE.....	40

7.1	CÍL VÝZKUMU	40
7.2	DRUH A METODY VÝZKUMU	40
7.3	VÝZKUMNÝ VZOREK	40
7.4	ZÍSKÁVÁNÍ DAT	40
7.5	ZPRACOVÁNÍ DAT	41
8	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	42
8.1	KATEGORIE	42
8.1.1	Vzdělání	42
8.1.2	Výběr zaměstnání	43
8.1.3	Náplň práce	44
8.1.4	Fakta o zaměstnání	45
8.1.5	Práce s odsouzenými	46
8.1.6	Pracovní doba	47
9	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	49
	ZÁVĚR	50
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	51
	SEZNAM TABULEK	54
	SEZNAM OBRÁZKŮ	55
	SEZNAM PŘÍLOH	56
	PŘÍLOHY	57

ÚVOD

Jako většina studentů bakalářského oboru sociální pedagogiky stojím před rozhodnutím, čím se po ukončení tohoto oboru budu zabývat. Jednou z možností je pokračovat v magisterském studiu a tou druhou, je začlenit se do pracovního procesu. Studentům, kterým lépe vyhovuje druhá možnost a ještě přesně neví, kam by chtěli směřovat, by mohla pomoci má bakalářská práce. Předložím jim alespoň jednu z možností, kde se uplatnit a seznámím je s klady i zápory práce sociálního pedagoga ve vězeňství.

Tato práce zaujímá velmi úzkou část tak širokého oboru, jako je sociální pedagogika. Ve vězeňství se uplatňuje malé množství studentů, vycházejících z našeho oboru. Tyto důvody vedou k tomu, že se tématu vězeňství nevěnuje mnoho pozornosti. Na základě těchto poznatků jsem se rozhodla základní informace shromáždit sama a dozvědět se tak něco víc, o smyslu a náplni péče pedagogických pracovníků ve vězeňství.

Já sama bych ve studiu ráda pokračovala, ale je zcela jisté, že za další dva roky budu stát opět před tímto rozhodnutím, ale již s tím rozdílem, že budu vědět, zda o této práci uvažovat, či ne.

V teoretické části bych ráda předložila informace o ukotvení pedagogického pracovníka působícího ve vězeňství ve znění zákonů, dále vymezení pojmů jako je prizonizace, rozdělení věznic, či programy zacházení. Zařadila jsem i informace, které se týkají zaměstnanec-kého poměru ve Vězeňské službě České republiky či forem povinného a dobrovolného vzdělání pod záštitou Institutu vzdělávání vězeňské služby v České republice.

Úlohou praktické části, je doplnit pohled na práci pedagogických pracovníků ve vězeňství o autentické prožitky, zkušenosti, poznatky či rady a dále budu tyto zjištěné výsledky prezentovat.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 OSOBNOST SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA

První kapitulu jsem zařadila zejména pro upevnění pojmů sociální pedagogika a sociální pedagog. Každý sociální pedagog, který se uchází o jakékoliv zaměstnání v sociálních službách, by měl splňovat určité předpoklady, kterým se také v této kapitole věnuji.

1.1 Sociální pedagogika jako vědní disciplína

V dnešní době našla sociální pedagogika své, poměrně zřetelné vymezení jako samostatná vědní disciplína. Podle širšího pojetí sociální pedagogiky se tato disciplína zaměřuje nejen na problémy patologického charakteru, marginálních skupin, částí populace ohrožených ve svém rozvoji a potencionálně deviantně jednajících, ale především na celou populaci ve smyslu vytváření souladu mezi potřebami jedince a společnosti, na utváření optimálního způsobu života v dané společnosti (Kraus, 2001)

Podle P. Klímy (1993, s. 39) sociální pedagogika představuje obor, který se soustřeďuje na otázky pomoci při utváření optimálního životního způsobu jednotlivců, na usnadňování procesu enkulturace a socializace a řešení, formy a zdroje konfliktních interakcí mezi jedincem (skupinou) a společností. A to prostřednictvím procesů výchovy, vzdělávání, organizování prostředí, řízení různých činností

Pokud bychom chtěli přiblížit vztah sociální pedagogiky k jiným disciplínám, je nutno říci, že tento obor má charakter transdisciplinární a výrazně integrující. Z pohledu životní praxe soustřeďuje a dále rozvíjí teoretické poznatky pedagogických, společenských, ale i dalších vědních disciplín. Má blízko především k sociologii, ale také k antropologii, k psychologii, politologii i k teologii, právním a medicínským oborům (Kraus, 2008).

Sociální pedagogika má široké pole působnosti a vyznačuje se řešením následujících činností:

- a) vlastní výchovná činnost (především spojená s ovlivňováním volného času),
- b) sociálně výchovná práce v nejrůznějších výchovných zařízeních včetně škol,
- c) činnost reedukační, resocializační (včetně penitenciární a postpenitenciární péče),
- d) činnosti poradenské, depistážní,
- e) organizování různých akcí (táborů, kurzů apod.),

- f) tvorba programů, projektů,
- g) vzdělávání (výchovných, sociálních pracovníků), osvěta (rodičovské veřejnosti),
- h) vědeckovýzkumná činnost (v rámci resortních institucí, vysokých škol, občanských sdružení apod.), (Kraus, 1998, s. 30).

Specifický názor na předmět sociální pedagogiky zastává Z. Bakošová. Její pojetí preferuje aspekt sociální práce a hlediska, která můžeme označit jako etopedická. Uvádí, že za předmět sociální pedagogiky je možno považovat prostředí, jeho organizování ve smyslu utváření výchovně hodnotných podnětů podle individuálních potřeb jednotlivce a kompresování nevhodných vlivů v souladu se sociálně integrační pomocí. Místo sociální pedagogiky má být všude tam, kde rodina a škola ztratily svou funkci. Jde o pomoc osobnosti, o péči o ni při různých sociálních problémech (Bakošová in Klapilová, 1996).

1.2 Sociální pedagog

Hlavní funkce sociálního pedagoga lze v zásadě charakterizovat dvěma oblastmi: činností integrační a činností rozvojové. Jde-li o funkci integrační, pak se tyto činnosti týkají osob, jež potřebují odbornou pomoc a podporu. Jde o osoby, které se nacházejí v krizových situacích, v psychickém, sociálním či psychosociálním ohrožení a stávají se pro okolí překážkou. Stojí-li v popředí funkce rozvoje, pak nejde o žádné specifické situace, ale o zajištění žádoucího rozvoje osobnosti ve směru správného životního stylu, hodnotného a užitečného naplnění volného času, což v sobě zahrnuje moment prevence a týká se prakticky celé populace (Kraus 2001).

Podle P. Klímy lze profesi sociálního pedagoga charakterizovat jako specializovaného odborníka vybaveného teoreticky, prakticky a koncepčně pro záměrné působení na osoby a sociální skupiny především tam, kde životní způsob, životní praxe těchto jednotlivců či sociálních skupin se vyznačuje destruktivním či nekreativním způsobem uspokojování potřeb a utváření vlastní identity (Klíma in Kraus, 2001).

Velmi častým jevem v naší nynější společnosti je nízká prestiž této profese. Podle B. Krause je tento jev daný širokou a nepřehlednou škálou působností sociálního pedagoga či nedostatečným finančním ohodnocením pedagogických profesí vůbec a dále dodává, že by tento stav neměl zůstat bez povšimnutí a společnost by ho měla řešit.

1.3 Pracovní činnosti a kompetence sociálního pedagoga

Pracovní činnosti sociálního pedagoga mají souhrnně povahu výchovného působení ve volném čase, vytváření nabídky hodnotných volnočasových aktivit, poradenské činnosti na základě diagnostiky a sociální analýzy problému a životní situace, v níž se vychovávaný nachází a dále povahu reedukační a resocializační péče i terénní práce (Kraus, 2001).

Sociální pedagog musí disponovat i určitými kompetencemi, které v sobě zahrnují určitou výbavu vědomostí, jisté spektrum praktických (sociálních) dovedností a určitou profesionálně-etickou identitu.

Zajisté by neměly chybět vědomosti širšího společensko-vědního základu (obecná pedagogiky, psychologie, sociologie či filozofie), vědomosti biomedicínké (biologie člověka, somatologie, zdraví a nemoc), poznatky z oblasti sociální politiky, práce a práva, dále speciální znalosti (sociální pedagogika, pedagogika volného času, metody sociálně výchovné práce, teorie komunikace, management). Pokud jde o dovednosti, sociální pedagog vyniká v sociální komunikaci a diagnostice, vede dokumentaci, využívá metody prevence i terapie. Nedílnou součástí jsou i vlastnosti osobnosti jako např. vnímavost, vyrovnanost, emoční stabilita, empatie, trpělivost, vlídnost, kreativita, originalita či celková aktivita (Kraus, 2008).

2 PRÁVA A POVINNOSTI PEDAGOGICKÉHO PRACOVNÍKA VE ZNĚNÍ ZÁKONŮ

Uchazeč o zaměstnání ve vězeňství by si měl uvědomit, že s touto prací jsou spojeny i práva a povinnosti dané ze zákona. Každý budoucí pracovník je povinen tyto pravidla dodržovat. Považovala jsem za důležité předložit čtenáři tyto informace, aby věděl, s čím se v průběhu práce může setkat.

Zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů § 2 vysvětluje pojem pedagogického pracovníka tak, že je to ta osoba, která koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu (dále jen "přímá pedagogická činnost"); je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy, nebo zaměstnancem státu nebo ředitelem školy, není-li k právnické osobě vykonávající činnost školy v pracovněprávním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu. Pedagogickým pracovníkem je též zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociální péče. Stejný zákon § 2 ve článku 2 popisuje, že přímou pedagogickou činnost vykonává:

- a) učitel,
- b) vychovatel,
- c) speciální pedagog,
- d) psycholog,
- e) pedagog volného času,
- f) asistent pedagoga,
- g) trenér,
- h) vedoucí pedagogický pracovník.

Předpoklady pro výkon funkce pedagogického pracovníka podle § 3 jsou popsány následovně:

- a) je plně způsobilý k právním úkonům,
- b) má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává,
- c) je bezúhonný,

- d) je zdravotně způsobilý a
- e) prokázal znalost českého jazyka, není-li dále stanoveno jinak.

Ve stejném článku je za bezúhonného považována ta osoba, která nebyla pravomocně odsouzena za úmyslný trestný čin, nebo za trestný čin nedbalostní spáchaný v souvislosti s výkonem činnosti pedagogického pracovníka, pokud se na něj nehledí, jako by nebyl odsouzen.

Dále podle článku 3 bezúhonnost prokazuje fyzická osoba před vznikem pracovněprávního vztahu předložením výpisu z evidence Rejstříku trestů, výpis nesmí být starší než 3 měsíce.

Ve článku 4 tento zákon říká, že v průběhu trvání pracovněprávního vztahu je pedagogický pracovník povinen předložit řediteli školy nebo řediteli zařízení sociální péče výpis z evidence Rejstříku trestů, pokud byl pravomocně odsouzen za trestný čin, jímž by mohl pozbýt předpoklad bezúhonnosti.

Zákon 108/2006 Sb. o sociálních službách §1 článek 2 dále upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka, pokud vykonává činnost v sociálních službách nebo podle zvláštních právních předpisů při pomoci v hmotné nouzi, v sociálně-právní ochraně dětí, ve školách a školských zařízeních, ve zdravotnických zařízeních, ve věznicích, v zařízeních pro zajištění cizinců a v azylových zařízeních.

Zákon 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážní ČR v § 5 popisuje a vysvětluje to, že pedagogický pracovník je povinen plnit služební povinnosti a úkoly vyplývající pro něj ze zákonů a z dalších obecně závazných právních předpisů a z rozhodnutí a příkazů nadřízených.

Podle § 6 článku 1 téhož zákona je příslušník povinen jednat s osobami ve výkonu zabezpečovací detence, ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody vážně a rozhodně, respektovat jejich práva, zabraňovat krutému nebo důstojnost ponižujícímu zacházení s těmito osobami i mezi nimi navzájem a působit k naplňování účelu výkonu zabezpečovací detence, výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody.

Dále článek 2 vysvětluje, že při provádění služebních zákroků a služebních úkonů je příslušník povinen dbát cti a důstojnosti osob, s nimiž jedná, i své a nepřipustit, aby těmto osobám vznikla bezdůvodná újma a aby případný zásah do jejich práv a svobod překročil

míru nezbytnou k dosažení účelu sledovaného služebním zákrokem nebo služebním úkolem.

Závěrečný článek 3 tohoto odstavce pojednává o tom, že pokud to dovolují okolnosti a povaha služebního zákroku, je příslušník povinen před jeho provedením:

- a) prokázat svou příslušnost k Vězeňské službě,
- b) použít domluvy, výzvy nebo varování k dosažení účelu zákroku bez jeho provedení; před výzvou použije příslušník slova "jménem zákona".

Podle § 8 a následujících tří článků je příslušník, který koná službu v občanském oděvu povinen mít označení identifikačním štítkem s číslem nebo prokazuje svoji příslušnost služebním průkazem. V místech výkonu vazby, zabezpečovací detence nebo výkonu trestu odnětí svobody může příslušník prokazovat svoji totožnost též identifikačním štítkem. Ústním prohlášením "Vězeňská služba" prokazuje příslušník svoji příslušnost ve výjimečných případech, kdy okolnosti služebního zákroku neumožňují prokázat příslušnost stanoveným způsobem. Ministerstvo stanoví vyhláškou podrobnosti o prokazování příslušnosti k Vězeňské službě.

Ve stejném zákonu § 9 článek 1. pojednává o tom, že příslušník je povinen zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dozvěděl při plnění služebních úkolů nebo v souvislosti s nimi a které v obecném zájmu nebo v zájmu zúčastněných osob vyžadují, aby zůstaly utajeny před nepovolanými osobami.

Podle článku 2 je ministr oprávněn zprostit příslušníka povinnosti mlčenlivosti.

Příslušník je oprávněn podle § 11 provést u osoby ve výkonu zabezpečovací detence, ve výkonu vazby nebo ve výkonu trestu odnětí svobody osobní prohlídku a prohlídku jejích věcí, prohlídku těla, snímání daktyloskopických otisků a pořizování obrazových záznamů, popřípadě nařídít, aby se tato osoba podrobila lékařské prohlídce. Lékařskou prohlídku provádí pouze lékař. Osobní prohlídku a prohlídku těla provádí osoba stejného pohlaví nebo lékař. Odběr krve provádí na žádost příslušníka pouze lékař nebo odborně způsobilý zdravotnický pracovník.

Příslušník je oprávněn podle § 12 odejmout osobě ve výkonu zabezpečovací detence, ve výkonu vazby nebo ve výkonu trestu odnětí svobody věc, kterou má neoprávněně u sebe, anebo věc, která by mohla být prohlášena za propadlou nebo zabranou.

Příslušník je při plnění služebních úkolů podle § 14 oprávněn v případě bezprostředního nebezpečí ohrožení života, zdraví nebo majetku požádat každého o pomoc. Kdo byl o tuto pomoc požádán, je povinen ji poskytnout, pokud tím nevystaví vážnému ohrožení sebe nebo osobu blízkou, anebo pokud tomu nebrání jiné závažné okolnosti (Portál veřejné správy České republiky, 2010).

3 OSOBNOST PACHATELE TRESTNÉHO ČINU

Na první pohled by se mohlo zdát, že tato kapitola odbočuje od daného tématu, ale v mé práci není zahrnuta náhodou. U každého pachatele trestného činu, v malé či větší míře, dochází při pobytu ve věznici ke změnám v chování a prožívání, které bezpochyby podněcuje toto prostředí. Pedagogický pracovník ve vězeňství by si měl být těchto procesů u odsouzených vědom a umět s nimi zacházet. Z těchto důvodů jsem zařadila tuto kapitolu, kde popisuji alespoň ve stručnosti, čím prochází každý uvězněný a co obnáší jejich náprava.

3.1 Uvěznění pachatele

Trest se vykonává ve věznici nebo ve zvláštním oddělení vazební věznice. Věznice zřizuje a ruší ministr spravedlnosti a jejich správu vykonává Vězeňská služba podle zvláštního zákona (podle zákona 555/192 Sb.).

Trest je pojmově vymezen jako opatření státního donucení, ukládané jménem státu k tomu povolanými soudy v trestním řízení, jímž se působí určitá újma za spáchaný trestný čin jeho pachateli a které vyslovuje společenské odsouzení trestného činu a jeho pachatele (Novotný in Černíková, 2008).

Cílem uvěznění je zastrašení těch, kteří by chtěli trestný čin teprve spáchat a těch, kteří už ve vězení jsou, aby se do něj snad nechtěli vrátit. Dále mohou – například prací – nahradit část škody, kterou napáchali. Dalším z cílů může být dosažení osobnostních změn potrestaného. Trest má vést k tomu, že potrestaný se stane lepším člověkem. A nakonec jde i o to, aby pachatelé trestných činů byli vyčleněni ze společnosti a společnost tak před nimi byla ochráněna (Jandourek, 2008).

Pobyt ve vězení znamená pro odsouzeného ztrátu osobní svobody, ztrátu možnosti uspokojovat řadu i primárních potřeb, se stejnými negativními důsledky jako při uvěznění vazebním. Izolace ve specifických vězeňských podmínkách, které jsou výrazně odlišné od normálního života, narušuje možnost opětované integrace odsouzeného jedince do společnosti (Fischer, 2009).

Trest odnětí svobody představuje velmi závažný životní zlom, zejména u prvotrestaného a prvovězněného jedince. Jedinec, který byl trestán a byl ve vězení, získává roli kriminální-

ka. Ta představuje silné sociální stigma. Nálepka již trestaného a potencionálního kriminálního jedince zůstává i po odpykání trestu (Fischer, Škoda, 2009).

3.2 Prizonizace

Úspěšné nebo alespoň snesitelné přežití uvěznění vyžaduje adaptaci na život vězeňské subkultury. To znamená přijetí subkulturních norem a pravidel a také bohužel postupné vyhasínání vzorců chování potřebných k životu mimo brány věznice. Tato specifická adaptace se nazývá prizonizace (Fischer, 2009).

Tento proces má dvě složky. První složkou je *institucionalizace*, která představuje adaptaci na vysoce organizovaný vězeňský život spojený se ztrátou aktivity a iniciativy, na život ze dne na den, bezpodmínečnou poslušnost atd. Druhou složkou prizonizace je *ideologizace*. Ta představuje přijetí subkulturní vězeňské ideologie včetně přijetí vězeňských norem života a vězeňského jazyka (Kalina 2008).

Někteří vězni se s tímto chováním vnitřně neztotožní, avšak prezentují je proto, aby nevybočovali z řady. Motivací bývá strach ze silného negativního jedince a snaha zavděčit se mu. Indikátorem hloubky prizonizace je konkrétní chování jedince ve vězení, jelikož prostředí vězení se výrazně odlišuje od běžného života mimo vězení. Někdy však o hloubce prizonizace svědčí i některé vnější znaky, např. tetováž, zejména na stále odkrytých částech těla jako jsou obličej, krk a zápěstí (Černíková 2008).

Stěžejním posláním specialistů, je zajištění optimálního režimu výkonu trestu podle Evropských vězeňských pravidel. Základním požadavkem je uchování zdravé a přirozené důstojnosti člověka. Zajištění tohoto cíle lze podpořit minimalizací negativních důsledků uvěznění, zejména pečlivým sledováním průběhu prizonizace (Fischer, Škoda, 2009).

Někteří autoři hovoří v daných souvislostech o *syndromu otáčivých dveří*. Ačkoli řada vězňů opouští nápravné zařízení s pevným předsevzetím, že se do něj již nevrátí, pro mnohé jde o nesplnitelný cíl. Ztráta pozitivních sociálních kontaktů, často spojená s nemožností nalézt uspokojivé zaměstnání a bydlení, vedou k neschopnosti uchytit se v jiném než kriminálním prostředí. Kontakty se závadnými osobami následně rapidně zvyšují pravděpodobnost, že dotyčný bude v delikventní kariéře pokračovat velmi záhy – přesně v duchu zmíněných otáčivých dveří – poputuje znovu za mříže (Tomášek, 2010).

3.3 Náprava pachatele

Skutečnost, že se pachatel dopustil trestného činu, svědčí ve většině případů o jeho narušenosti a nesprávném vztahu k obecně sdíleným hodnotám. Existují samozřejmě i situace, kdy se trestné činnosti dopouštějí zcela spořádaní občané, ty však budou spíše výjimečné. Právě výkon trestu je jedinečnou příležitostí k pokusu o odstranění příčin, které vedou k pachatelově narušenosti, a může mu dát stimuly k pozitivnímu rozvoji osobnosti. Náprava pachatele je náročnějším, ale žádoučnějším cílem trestu, než jeho pouhé zastrašení.

Nápravně orientované teorie spatřují příčinu kriminality v nevyzrálosti pachatele, jeho nedostatečné výchově v dětství, rodinných problémech, nevzdělanosti, chudobě, biologickým zatížením, atd. Odpovědnost takových osob za spáchaný čin je pochopitelně omezena, přičemž společnost má na jejich jednání svůj díl viny. Páchání trestných činů je symptomem poruchy, nemoci, kterou je třeba léčit. Spíše než takové jednání tvrdě odsuzovat, by měl trest napomoci k překonání handicapů pachatelů. Místo o trestu by se vlastně mělo mluvit o resocializačním opatření (Lata, 2007).

Na otázku *resocializace* pachatele se nabízí množství různých pohledů. Při využití psychologického přístupu, je hlavní myšlenka podrobit vězně cílenému korektivnímu působení psychoterapeutického charakteru (Čírtková, 1998).

Resocializaci si také můžeme vysvětlit jako změnu chování odsouzených v určeném směru a jejich opětovnou integraci do společnosti. Konečným cílem by v optimálním případě mělo být postupné dosažení zralých forem chování charakteristických seberegulací, založenou na samostatném a odpovědném rozhodování a akceptaci jeho následků (České vězeňství in Kocanda, 2007).

4 VĚZEŇSKÝ SYSTÉM V ČR

Pokud se sociální pedagog rozhodne pro tuto práci, stane se zaměstnancem Vězeňské služby České republiky. Jednotlivá vězení se řídí určitými postupy ze zákona, které jsou závazné i pro pedagogické pracovníky. Kromě rozdělení věznic, podle závažnosti trestných činů, předkládám i programy zacházení. Většina pedagogických pracovníků pracuje s těmito programy dnes a denně. Dané jsou také informace týkající se žádosti a přijímání do zaměstnání, které jsou níže k dispozici. V závěru této kapitoly se nachází mapa všech potenciálních pracovišť.

4.1 Profilace věznic

Věznice se člení podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti do čtyř základních typů (Jandourek, 2008):

- **Věznice s dohledem**, kde jsou umístěny osoby odsouzené za trestný čin spáchaný z nedbalosti a ještě nebyly ve výkonu trestu odnětí svobody pro nějaký úmyslný trestný čin. Takový odsouzení se mohou ve věznici pohybovat bez omezení a ředitel jim může povolit pohyb i mimo věznici za účelem kulturních a sportovních aktivit a návštěvy bohoslužeb.
- **Věznice s dozorem**, ty jsou určeny pro osoby odsouzené za trestný čin spáchaný z nedbalosti a ty odsouzené, kteří již byli ve výkonu trestu odnětí svobody za úmyslný trestný čin. Také jsou tu odsouzení, kterým byl za úmyslný trestný čin uložen trest odnětí svobody do dvou let a kteří zatím nebyli ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin. Vězni se ve věznici pohybují organizovaně pod dohledem Vězeňské služby.
- **Věznice s ostrahou** obývají osoby odsouzené za úmyslné trestné činy. Ve věznici se pohybují organizovaně pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby. Volný pohyb po věznici jim lze povolit jen výjimečně.
- **Věznice se zvýšenou ostrahou** je určena pro doživotně odsouzené, nebezpečné recidivisty, osoby odsouzené za zvláště závažné trestné činy k trestu nejméně osmi let

a lidé odsouzení za úmyslný trestný čin, kteří v posledních pěti letech utekli z vazby nebo výkonu trestu. Volný pohyb po věznici jim není povolen

- **Vazební věznice**
- **Věznice pro mladistvé**

4.2 Programy zacházení

Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti. Komplexní zpráva je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, případně lékařského posouzení a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného, její obsah je důvěrný. Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro jeho samostatný způsob života. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant programu zacházení, umožní se mu výběr. V rámci programu zacházení se pro odsouzeného nejméně 3 měsíce před propuštěním vytvářejí podmínky pro jeho samostatný způsob života. Při vypracování programu zacházení věznice podle potřeby spolupracuje s příslušnými orgány sociálního zabezpečení. Věznice nabídne odsouzenému na základě komplexní zprávy výběr z alternativ programů, vycházejících z možností věznice, které pro něj považuje za vhodné. K dosažení účelu výkonu trestu věznice stanoví pro každého odsouzeného program zacházení jako základní formu cílevědomého a komplexního působení na odsouzeného. Program se nezpracovává v případech, kdy odsouzený má vykonat trest nebo jeho zbytek ve výměře nepřesahující 3 měsíce (podle zákona 169/1999 Sb.).

Program zacházení s odsouzenými se člení na:

1. pracovní aktivity,
2. vzdělávací aktivity,
3. speciální výchovné aktivity,

4. zájmové aktivity,
5. oblast utváření vnějších vztahů.

Při nabídce alternativ programu zacházení je věznice povinna využívat co nejširší škálu forem, metod a prostředků, které vyžadují aktivní přístup odsouzených a obsahují prvky sebeobsluhy.

Programy zacházení s jednotlivými odsouzenými schvaluje ředitel věznice nebo jeho zástupce (podle zákona 169/1999 Sb.).

1. Pracovní aktivity

Pracovními aktivitami programu zacházení se rozumí:

- a. zaměstnávání,
- b. práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice,
- c. pracovní terapie, vedená zaměstnanci Vězeňské služby s potřebným odborným vzděláním (Černíková, 2008).

Tab. č. 1 Zaměstnávání odsouzených (Vězeňská služba České republiky, 2010 ab).

Rok	2008	2009
Počet pracovních zařaditelných odsouzených	17 712	19 326
Zahrnutých v evidenci zaměstnávání	13 701	14 701
Celkem zaměstnaných	8233	8 525

2. Vzdělávací aktivity

Vzdělávacími aktivitami programu zacházení se rozumí:

- a. Vzdělávací aktivity realizované vzdělávacím střediskem Vězeňské služby, dokončení základního vzdělání, profesní příprava,
- b. vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu),
- c. vzdělávání v korespondenčních kurzech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky (Černíková, 2008).

3. Speciální výchovné aktivity

Speciálními výchovnými aktivitami programu zacházení se rozumí individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická působení vedená kompetentními zaměstnanci, zejména:

- a. terapeutická (zejména sociální výcvik, psychoterapie, arteterapie, pohybová terapie),
- b. sociálně právní poradenství,
- c. trénink zvládnání vlastní agresivity (Černíková, 2008).

4. Zájmové aktivity

Zájmovými aktivitami programu zacházení se rozumí nejrůznější formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, kteří rozvíjejí u odsouzených schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti (Černíková, 2008).

5. Oblast utváření vnějších vztahů

Zde můžeme zařadit veškeré aktivity, které v kladném směru přispějí k soběstačnému životu odsouzeného po jeho propuštění z výkonu trestu. Odsouzený s pomocí sociálního pracovníka posiluje pozitivní vazby s blízkými, vyřizuje základní doklady či navazuje kontakty s charitativními organizacemi a jinými nápomocnými subjekty (Kocanda, 2007).

4.3 Cíle a poslání Vězeňského systému ČR

Posláním Vězeňské služby ČR je zajišťovat výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a bezpečnost a pořádek v soudních budovách. Vězeňská služba spravuje a střeží věznice a detenční ústavy. Dále střeží, předvádí a eskortuje vězněné osoby. K dalším úkolům patří výzkum v oboru penologie, jehož výsledky aplikuje v praxi.

Důležitou součástí činnosti je rovněž vytváření podmínek pro zaměstnávání, vzdělávání a rekvalifikaci vězňů.

Vězeňská služba jako součást trestní justice respektuje právní řád České republiky, Listinu základních práv a svobod a Doporučení Rady Evropy (Vězeňský systém ČR, 2010).

4.4 Zaměstnanecký poměr Vězeňského systému ČR

Každý uchazeč je přijímán na konkrétní pracovní místo (např. vychovatel, sociální pracovník). Pro každé pracovní místo jsou právními předpisy stanoveny konkrétní kvalifikační předpoklady, popř. odborná způsobilost. Vnitřními předpisy jsou pak pro některá pracovní místa stanoveny kvalifikační požadavky.

Podmínky přijetí

Uchazeč o zařazení na funkci v pracovně právním vztahu musí být:

1. Bezúhonný.
2. Splňovat kvalifikační předpoklady (popřípadě odbornou způsobilost) stanovené právními předpisy a kvalifikační požadavky stanovené vnitřním platovým předpisem.
3. Osobnostně a zdravotně způsobilý pro výkon funkce (pracovní zařazení).

Přijímací řízení do pracovního poměru

Volné místo je nahlášeno příslušnému Úřadu práce, zveřejněno na internetových stránkách příslušné věznice či na webových stránkách VS ČR. Může být zveřejněno i v rámci placené internetové inzerce či inzerce v denním tisku. Oznámení každého volného místa obsahuje i podmínky pro jeho obsazení.

Žádosti zájemců o volné pracovní místo včetně jejich životopisů jsou vyhodnoceny příslušným vedoucím zaměstnancem ve spolupráci s personálním útvarům. Dále je vybrán užší okruh zájemců, se kterými jsou uskutečněny osobní pohovory a s vybraným zájemcem, nyní již uchazečem o zaměstnání, je zahájeno přijímací řízení. Je informován v souladu s ustanovením § 31 zákoníku práce o podmínkách přijetí do pracovního poměru, je seznámen s právy a povinnostmi, které pro něj z pracovní smlouvy vyplývají, o pracovních

podmínkách a podmínkách odměňování a o povinnostech, které vyplývají ze zvláštních právních předpisů vztahujících se k práci, která má být předmětem pracovního poměru. Zájemci je předán osobní dotazník a je seznámen s osobními údaji, které jsou povinné pro přijetí do pracovního poměru a které jsou dobrovolné. Dále je seznámen se způsobem nakládání s osobními údaji ze strany VS ČR a podepisuje souhlas s jejich soustředěním po dobu přijímacího řízení a je požádán o předložení výpisu z rejstříku trestů. Zájemce musí předložit doklady osvědčující splnění požadovaných kvalifikačních předpokladů, popř. odborné způsobilosti a kvalifikačních požadavků. Jedním z posledních požadavků je vyslání na vstupní zdravotní prohlídku vztahující se k práci, na kterou je přijímán, u vyjmenovaných funkcí zdravotní prohlídce předchází psychologické vyšetření. Na závěr je uchazeči o zaměstnání předložena k podpisu pracovní smlouva a je mu vydán platový výměr (Vězeňská služba, 2010).

Zaměstnanecké benefity

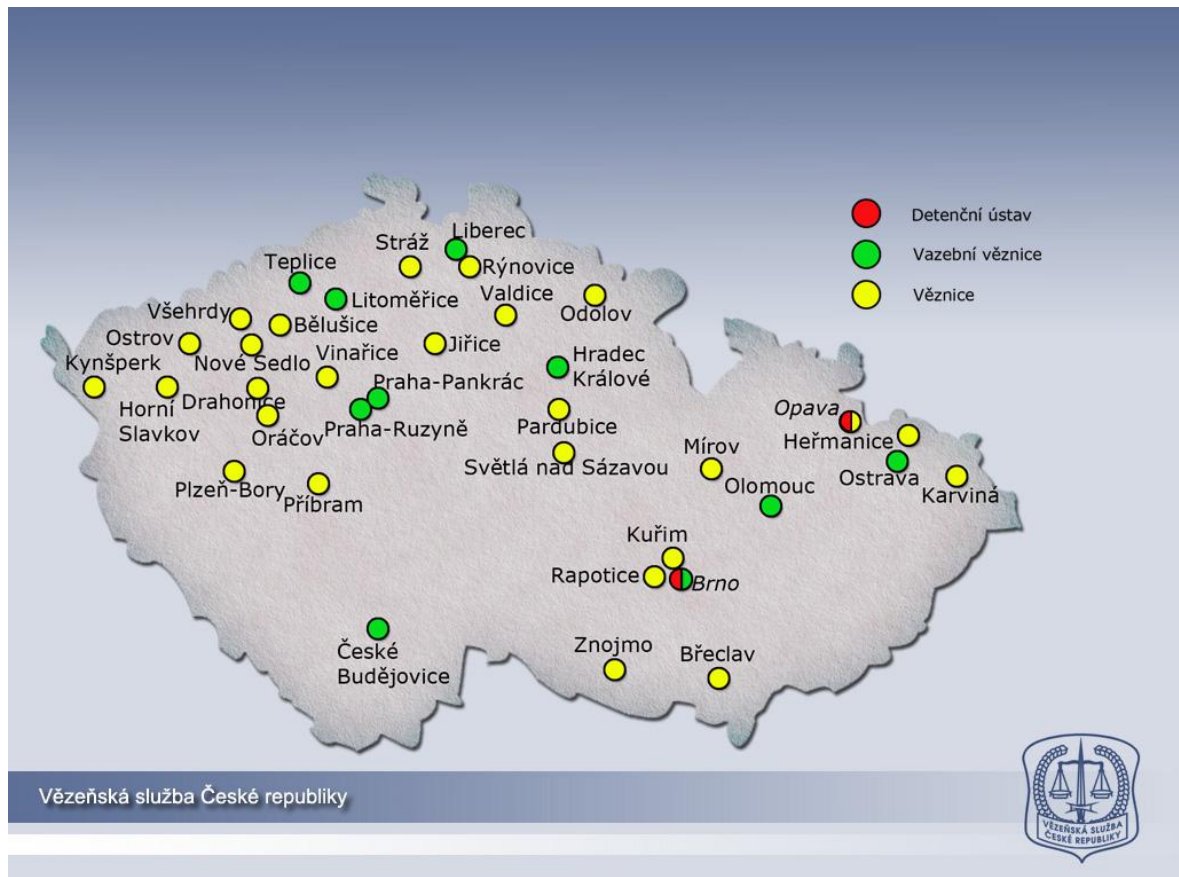
Vycházejí a jsou upraveny Kolektivní smlouvou a čerpáním finančních prostředků z FKSP (Fond kulturních a sociálních potřeb). Zaměstnavatel poskytuje a nabízí (Vězeňská služba, 2010):

- Příspěvek na dovolenou a rekreaci.
- Příspěvek na stravování.
- Možnost půjček (na bydlení a sociální výpomoci v sociálně tíživých životních situacích).
- Příspěvek na kulturní a sportovní vyžití.
- Profesní rozvoj a růst zaměstnanců.

4.5 Mapa věznic v ČR

V České republice se v současnosti nachází 36 věznic, z toho 10 vazebních a dva detenční ústavy, kde sociální pedagog může najít uplatnění.

Obrázek č. 1 Mapa věznic v ČR (Vězeňská služba ČR, 2010).

5 FUNKCE INSTITUTU VZDĚLÁVÁNÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY V ČESKÉ REPUBLICE

Důležitou součástí při práci ve vězeňství, tvoří i Institut vzdělávání vězeňské služby České republiky a proto jsem ve své práci dala prostor i tomuto zařízení. Každý pracovník se s touto institucí setká minimálně jednou, a to při plnění povinného kurzu a v další práci ve vězeňství mu může být obrovským přísunem informací.

5.1 Charakteristika Institutu vzdělávání vězeňské služby ČR

Institut vzdělávání je rezortním vzdělávacím zařízením s celorepublikovou působností, které zajišťuje profesní teoretickou a praktickou přípravu příslušníků a občanských pracovníků Vězeňského systému ČR tak, aby byli náležitě vycvičeni a vyškoleni pro výkon služby a zvyšovala se jejich odborná úroveň pro výkon práce. Počátky vzdělávání pracovníků ve vězeňství se překrývají se vzděláváním příslušníků ministerstva vnitra, do jehož působnosti vězeňství patřilo. V roce 1993 byl zřízen Institut vzdělávání VS ČR na půdě Střední policejní školy MV v Brně. Jako samostatné vzdělávací zařízení začal pracovat v r. 1996, kdy byla ukončena jeho činnost v Brně a byl definitivně přemístěn do Stráže pod Ralskem. V roce 1995 se konstitovalo i pracoviště IV VS v Kroměříži a v roce 2000 se Institut rozšířil o další elokované pracoviště v Praze, kde vznikl Kabinet dokumentace a historie Vězeňské služby ČR.

Vzdělávací činnost vychází ze schváleného Programu celoživotního vzdělávání pro zaměstnance Vězeňské služby v návaznosti na požadavky Úřadu vlády ČR na vzdělávání státních zaměstnanců.

Institut vzdělávání se snaží udržovat kontakty s partnerskými zahraničními vzdělávacími institucemi. Tyto kontakty jsou oproti minulým letům poněkud slabší a prakticky se pojí pouze k partnerům z Polska a Slovenska.

Základní kameny Programu celoživotního vzdělávání pracovníků VS ČR byly položeny v roce 1995. Celoživotní vzdělávání je pojato jako cílevědomá, plánovitá a všestranná kultivace každého jednotlivce pracujícího ve Vězeňském systému ČR, permanentní zvyšování jeho vzdělanostní a morální úrovně. Zde je zařazeno například studium na vysokých ško-

lách a postgraduální studium, systém rozšiřovacích a specializačních kurzů, či působení pracovníků VS ČR na středních a vysokých školách formou přednáškové, konzultační a publikační činnosti.

Jakékoliv vzdělávání je doprovázeno zájmovými aktivitami ve volném čase, možnostmi kulturního, sportovního i společenského vyžití i celkovým zkvalitněním mezilidských vztahů. Víze vzdělaného odborníka, pracovníka Vězeňské služby, je spojena i s požadavkem přísného dodržování zásad profesní etiky, uvědomění si postavení svého i kolegů na pracovišti, zároveň ale také možností ztráty prestiže a společenského postavení, což by mělo působit na prevenci kriminality pracovníků. Posluchači kurzů využívají v rámci přípravy na své budoucí povolání speciální učebny, jakými jsou například cvičná cela, učebna se simulátorem střelby či speciální sál pro tělesnou přípravu. K dispozici mají i počítačové učebny včetně Internetu.

Součástí Institutu vzdělávání VS ČR je i knihovna, která se nachází ve Stráži pod Ralskem a funguje pro všechny zaměstnance vězeňské služby. Knihovna buduje specializované fondy zaměřené na profilové obory: bezpečnostní věda, bezpečnostní služby, teorie a praxe policejní činnosti, kriminalistika, kriminologie a sociální prevence, právnícká literatura, penologie a vězeňství, forenzní disciplíny, terorismus, drogy a narkomanie, ostatní odborná literatura jako psychologie, sociologie, pedagogika, historiografie, politologie, a ostatní společenské vědy, ekonomie, management, informatika a výpočetní technika, doprava, ochrana životního prostředí, cizí jazyky, všeobecné i oborové encyklopedie (Institut vzdělávání vězeňské služby ČR, 2010).

5.2 Základní odborná příprava občanských zaměstnanců

Tento kurz se koná také pod záštitou Institutu vzdělávání. Absolvent kurzu se orientuje v základních otázkách systému vězeňství v České republice. Je seznámen se základní právní úpravou výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, včetně vybraných interních služebních předpisů Vězeňské služby ČR. Získá poznatky týkající se současné filosofie zacházení s odsouzenými a obviněnými v ČR a současně se seznámí s některými zahraničními zkušenostmi z oblasti penitenciární praxe. Dále se orientuje v legislativě, která upravuje jeho pracovní zařazení, organizaci Vězeňské služby ČR. Cílem je předat specialistům teoretické informace zaměřené přímo na specifiku práce s odsouzenými a obviněnými v zátěžových podmínkách vězeňského prostředí. Z hlediska humanitních oborů je seznámen především s

psychologickými, pedagogickými, právními a etickými aspekty penitenciární problematiky. Důraz je kladen na profesionální přístup k vězňům, zvláště na problematiku dodržování zákonnosti, zásad profesní etiky a pozitivní postoje pracovníka vězeňství.

Cílovou skupinou jsou všichni nově nastupující občanští pracovníci Vězeňské služby ČR, kteří přicházejí do přímého styku s vězni při výkonu své funkce a podílejí se na přípravě a realizaci programu zacházení. Jde zejména o zaměstnance z oddělení výkonu trestu a výkonu vazby (vychovatelé, speciální pedagogové, psychologové, sociální pracovníci). Základní odborná příprava probíhá celkem v sedmi týdenních soustředění. V tomto rámci trvá teoretická příprava realizovaná v Institutu vzdělávání šest týdnů. V sedmém týdnu je uzavřena průběžná klasifikace v jednotlivých předmětech, jejímž garantem jsou jednotliví vyučující. Posluchači pak vykonají komisionální závěrečnou zkoušku, po jejímž úspěšném složení získají vysvědčení i osvědčení o profesní způsobilosti. Výuka je koncipována jako regulérní denní studium a je vedena převážně formou odborného výkladu nebo přednášky v jednotlivých třídách. Je zaměřena především na předání teoretických poznatků a jejich využití k profesionální komunikaci s vězněnými osobami. Exkurzí do Památníku vězeňství získají ucelený přehled o historickém vývoji vězeňství. Část výuky je pak zaměřena na nácvik dovedností v jednání s lidmi, na aktivní zvládnání náročných životních situací a na přiměřenou komunikaci s vězni, ale i s kolegy a veřejností. Zároveň se posluchači zaměří na praktické dovednosti v oblasti vedení předepsané dokumentace, tvorby programů zacházení a jejich vyhodnocování. Současně se budou orientovat v procesu kázeňského řízení, respektive udělování kázeňských odměn a ukládání kázeňských trestů a jejich následné realizace. V diskusní části jednotlivých vyučovacích bloků mají účastníci možnost doplnit si vědomosti a vyměnit si zkušenosti plynoucí z rozdílů mezi jednotlivými věznicemi.

Učební osnovy se skládají ze tří bloků. Prvním blokem jsou třídnické hodiny v rozsahu 2 vyučovacích hodin, druhým blokem jsou služební předměty v rozsahu 88 hodin a posledním blokem jsou humanitní předměty v rozsahu 122 hodin.

Níže předkládám tabulku, kde jsou vypsány již zmíněné bloky a jejich témata (Institut vzdělávání vězeňské služby ČR, 2010).

Tab. č. 2 Základní odborná příprava

Předměty	Probíraná témata	Časové dotace
Služební předměty	Vybrané kapitoly ze služební přípravy	20
	Výkon trestu odnětí svobody	34
	Výkon vazby	14
	Základy sebeobrany	8
	Zdravotní příprava	4
	Exkurze do Památníku vězeňství Praha-Pankrác	8
Humanitní předměty	Právo	26
	Psychologie	36
	Pedagogika	22
	Profesní etika	16
	Sociologie	8
	Výpočetní technika	12
	Ekologie - přednáška	2

5.3 Specializační kurzy

Každý zaměstnanec vězeňské služby má právo si doplnit vzdělání pomocí specializačních kurzů. Záleží na každém pracovníkovi, jestli této možnosti využije či ne. Tyto kurzy jsou specializovány na určitou problematiku, které se věnují. Co se týká pedagogických pracovníků, tak pro ty je v dnešní době připraveno čtyřicet pět kurzů různého zaměření. Je zřejmé, že žádná osnova není schopna pojmout všechny důležité informace, a proto jsou tyto kurzy, které pořádá Institut vzdělávání se sídlem ve Stráži pod Ralskem velmi přínosné. V příloze je k nahlédnutí tabulka všech kurzů pro pedagogické pracovníky a jejich stručný obsah.

6 NÁPLŇ PRÁCE PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ VE VĚZEŇSTVÍ

Pedagogičtí pracovníci se ve věznici starají o oddělení výkonu trestu, popřípadě výkonu vazby a trestu jednotlivých věznic. Společná práce příslušníků vězeňské služby a občanských pracovníků je nutná k chodu tohoto oddělení. Do kategorie občanských pracovníků spadají všechny pedagogické profese. Tito lidé realizují samotné odborné zacházení s odsouzenými (podle Kocanda, 2007).

- a) Vychovatel
- b) Speciální pedagog
- c) Sociální pracovník
- d) Pedagog volného času
- e) Vychovatel-terapeut

6.1 Vychovatel

Vychovatel je členem týmu, jehož základním úkolem je komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti a na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně cílených opatření k optimalizaci vzdělávacího procesu odsouzených a realizaci protidrogové prevence v rámci věznice. Vychovatel je odborně řízen prostřednictvím vzdělávacího pedagoga a je podřízen vedoucímu oddělení.

Do náplně práce vychovatele můžeme zařadit usměrňování jemu svěřené osoby. Zná a zajímá se o sociální vztahy a skupinovou atmosféru v přidělené skupině. Dále se aktivně zúčastňuje jednání poradních orgánů ředitele věznic a veřejného zasedání soudu projednávajícího podmíněně propuštění nebo přeřazení odsouzeného do jiného typu věznice. Běžnou praxí vychovatele je vedení osobní karty odsouzených a průběžné zápisy do ní. Dále realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc, zpracovává návrhy na přerušení výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, podílí se na výběru odsouzených k zařazení do práce. Vychovatel

zkoumá příčiny vzniku mimořádných událostí a navrhuje příslušná opatření k jejich řešení, předcházení a eliminaci, spolupracuje s příslušníky vykonávajícími dozorčí službu a předvádění odsouzených. Dále se zabývá všemi právy a povinnostmi odsouzených. Ve spolupráci s odbornými zaměstnanci se podílí na sestavení konkrétních programů zacházení jemu svěřených odsouzených. Sleduje kvalitu účasti svěřených odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování, přičemž vhodné změny podněcuje a upevňuje, zpracovává, na základě vyhodnocení jednotlivých aktivit programu zacházení odbornými zaměstnanci a celkového přístupu odsouzeného k naplňování účelu výkonu trestu, průběžná hodnocení programu zacházení a předkládá návrhy hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům, navrhuje realizaci potřebných změn včetně aktualizace programu zacházení a přerazování ve skupinách vnitřní diferenciaci v návaznosti na změny v chování a jednání jemu svěřených odsouzených. Podílí se na zajištění organizačního chodu oddělení (Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 26/2006 in Kocanda, 2007).

6.2 Speciální pedagog

Povolání speciálního pedagoga vyžaduje opravdu vysoké znalosti a odbornou přípravu a z toho důvodu by měl povolání příslušného typu vykonávat pouze velmi zkušený pracovník. Tím nelze říci, že jiní odborní zaměstnanci nemusí být dostatečně kvalifikováni, ale odborné znalosti a zkušenosti speciálního pedagoga jsou zde vyžadovány v daleko větší míře. Je to především z toho důvodu, že mezi hlavní činnosti tohoto pracovníka patří řízení činnosti vychovatelů a pedagogů volného času po metodické stránce a dále realizování programů zacházení a vnitřní diferenciaci, a to na vysoké úrovni odbornosti. Aby nedocházelo k tomu, že speciální pedagog bude kvůli administrativním povinnostem odtržen od reality věznic, je po něm vyžadován i osobní podíl na zacházení s odsouzenými v podobě vedení zájmových kroužků či jiných typů akcí vně i mimo věznic.

Od speciálního pedagoga je požadována kvalifikace v podobě vysokoškolského vzdělání magisterského studijního programu, pochopitelně se zaměřením na pedagogiku. Speciální pedagog je odborný zaměstnanec oddělení, který garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a vnitřní diferenciaci. Odborně řídí výkon práce vychovatelů a pedagogů volného času. Za odborné řízení určených zaměstnanců nelze považovat vedení administrativy spojené s plánováním služeb, výkaznictvím odpraco-

vaných hodin, vedení evidence o docházce, čerpání dovolené, apod. Odpovídá, ve spolupráci s ostatními odbornými zaměstnanci, za úroveň odborného zacházení s jednotlivými odsouzenými v návaznosti na jejich komplexní zprávy. Speciální pedagog je odborným poradcem ředitele věznice v oblasti pedagogických aspektů výkonu trestu, a to z hlediska všech zúčastněných (odsouzených i zaměstnanců). Speciální pedagog je přímo podřízen vedoucímu oddělení. Samostatně zpracovává komplexní zacházení s odsouzenými a rozdělení činnosti pracovních týmů, koncepci na ucelené období při zachování zásad vnější a vnitřní diferenciaci pro jednotlivé kategorie odsouzených, která obsahuje zpravidla cílovou skupinu odsouzených, složky programu zacházení rozpracované v konkrétních projektech, personální, materiální a finanční zajištění a předkládá ji ke schválení řediteli věznice, provádí pedagogickou diagnostiku a zpracovává pedagogické posouzení v rámci komplexní zprávy s příslušným doporučením pro program zacházení, přičemž výběr diagnostických metod je na jeho uvážení.

Dále zpracovává v rámci měsíčního (týdenního) plánu přehled jednotlivých aktivit programu zacházení s určením místa, času a stanovením osobní odpovědnosti za jejich realizaci, společně s ostatními odbornými zaměstnanci stanoví konkrétní programy zacházení jednotlivým svěřeným odsouzeným a podílí se na vyhodnocování jejich účinnosti a aktualizaci, vede osobně podle svého odborného zaměření nejméně jednu průběžnou aktivitu programu zacházení z oblasti speciálních výchovných aktivit a zajišťuje k tomu nezbytnou dokumentaci. Sleduje kvalitu účasti svěřených odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování, přičemž vhodné změny podněcuje a upevňuje, podílí se na zpracování průběžného hodnocení programu zacházení.

Speciální pedagog vede metodicky v rámci své odbornosti vychovatele a pedagogy volného času v oblasti přípravy a vedení jednotlivých aktivit, průběžného hodnocení programu zacházení a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům, zúčastňuje se aktivně jednání poradních orgánů ředitele věznice včetně poradny drogové prevence, předkládá odborná stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci, v návaznosti na změny v chování a jednání jemu svěřených odsouzených navrhuje umístění odsouzených do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny. Podílí se na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení a vytipování konfliktních a psychologicky labilních odsouzených. Spolupracuje v součinnosti se sociálním pracovníkem se

zákonným zástupcem mladistvého při řešení přípravy mladistvého na budoucí povolání, podílí se na výběru odsouzených k zařazení do práce, vzdělávání a rekvalifikace, zabezpečuje všeobecné a odborné vzdělávání odsouzených v případě, že ve věznici není zřízeno odloučené pracoviště středního odborného učiliště, učiliště a odborného učiliště Vězeňské služby. Je odborným garantem skladby knihovního fondu a výběru dalších médií z hlediska vhodnosti specifiky programů zacházení a účelu výkonu trestu, provádí orientační pedagogické pohovory z podnětu odsouzených, zaměstnanců nebo na základě vlastních poznatků, poskytuje poradenskou pedagogickou pomoc v souladu s povahou daného případu a podmínkami, zabezpečuje individuální pedagogickou péči o odsouzené, kteří jsou v krizových psychických stavech. Spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k vězňeným osobám a navrhuje z pedagogického hlediska příslušná opatření, vedoucí k jejich řešení, prevenci a eliminaci. Realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc, podílí se na návrhu k rozhodování o udělení přerušování výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, vyjadřuje se k výběru odsouzených k zařazení do práce, návštěv bez zrakové či sluchové kontroly a přerazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění (Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 26/2006 in Kocanda, 2007).

6.3 Sociální pracovník

Smyslem činnosti sociálního pracovníka je plynulý přechod odsouzeného do běžného života po propuštění. Na základě toho poskytuje sociálně právní informace a poradenství a zajišťuje kontakt s okolím, především s příbuznými. Do jeho kompetence spadá také vyřizování různých administrativních úkonů a ideálem je, aby odsouzený, který vyjde z vězení, měl zajištěnou práci, bydlení, měl vyřízeny všechny osobní doklady apod. Sociální pracovník spolupracuje s institucemi jako například s Probační a mediační službou ČR, městskými a obecními úřady, úřady práce, azylovými domy či charitami (Hála, 2005 in Král, 2008). Sociální pracovník vystupuje jako poradce ředitele věznice v sociálně právních aspektech výkonu trestu a také v oblasti přechodu odsouzených do běžného života. Kromě již několikrát zmíněných úkolů platících pro všechny odborné zaměstnance, zprostředkovává dále sociální pracovník při podílení se na tvorbě programu zacházení kontakt s orgány sociálního zabezpečení a dalšími státními i nestátními institucemi. Po ukončení výkonu trestu od-

souzeného podává návrh na výši sociální výpomoci. Tak jako ostatní odborní zaměstnanci, vypracovává i sociální pracovník svoji část komplexní zprávy o odsouzeném, která se týká jeho specializace v oboru. Vytváří sociální diagnózu, sociální posouzení a individuální socioterapeutický plán. Dále má také za úkol vést alespoň jednu aktivitu programu zacházení, nejlépe z oblasti skupinového sociálního poradenství, popřípadě takovou zájmovou aktivitu, která vede k vytvoření sociálních dovedností odsouzených (Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 18/2007 in Král, 2008).

Minimální požadované vzdělání sociálního pracovníka je vysokoškolské vzdělání bakalářského programu (Zákon 108/2006 Sb.).

6.4 Vychovatel terapeut

Vychovatel – terapeut je poměrně specifická profese a jeho zavedení je ve vězeňské sféře poměrně nové. Jak uvádí Hála, v jistých aspektech se tato profese podobá pozici psychologa, ale složitější psychoterapie - především, pokud mluvíme o složitých individuálních případech odsouzených, by mělo být vhodnější ponechat tuto oblast právě psychologovi. Pod působnost vychovatele – terapeuta by tedy měly spadat skupinové (do jisté míry i individuální) terapie různého zaměření a orientace (ergo-, arte-, muziko-, bibli- atd.) při aplikaci prvků relaxačních, jógových a dalších metod a technik (Hála, 2005 in Král, 2008).

Uchazeč o toto zaměstnání by měl splňovat požadavek vysokoškolského bakalářského studia s pedagogickým či jiným obdobným zaměřením (Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 18/2007 in Král, 2008).

Jak již bylo řečeno, vychovatel – terapeut realizuje skupinové a individuální terapie a je metodicky řízen psychologem. I pro tohoto pracovníka platí obecné povinnosti odborných zaměstnanců (podílí se na zpracování projektů pro určité kategorie odsouzených, průběžně se podílí na hodnocení programu zacházení apod.). Při své práci, která má terapeutický charakter, volí různý obsah, formy a metody přístupu k odsouzeným, má za úkol vést alespoň tři speciálně výchovné aktivity programů zacházení a současně sledovat účast jednotlivých odsouzených na programu zacházení včetně změn v jejich chování. O důležitých skutečnostech musí informovat vychovatele a psychologa (Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 26/2006 in Král, 2008).

6.5 Pedagog volného času

Činnost pedagoga volného času drtivě spadá do oblasti volnočasových činností odsouzených, kde organizuje především sportovní a hlavně vzdělávací aktivity. Díky těmto a dalším činnostem může i tento pracovník významně přispívat k vytváření příznivého psychosociálního klimatu a tím i k naplňování cílů zacházení (Hála, 2005 in Král, 2008).

Tento pracovník je řízen speciálním pedagogem a jeho charakter práce spočívá v realizování individuální, skupinové, zájmové a v závislosti na odbornosti také terapeutické (rukodělné, sportovní, kulturní) činnosti odsouzených. V konkrétním pojetí musí vést minimálně čtyři průběžné aktivity programů zacházení a dále organizuje a realizuje hromadné volnočasové akce pro odsouzené, za spolupráce ostatních pracovníků oddělení. I pro tohoto pracovníka platí povinnosti realizace programu zacházení týkající se všech odborných zaměstnanců (Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 26/2006 in Král, 2008).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 METODIKA PRÁCE

V této kapitole popisují základní informace, týkající se mého výzkumu.

7.1 Cíl výzkumu

Výstupem mé práce, by měl být souhrn objektivních informací o možnostech zaměstnání ve vězeňství pro sociální pedagogy, umocněn výpověďmi mých respondentů. Otázky k mému výzkumu jsou sestaveny tak, aby odpovědi vedly k souhrnnému zmapování této práce a daly tak představu budoucím pracovníkům tohoto oboru o kompetencích, úskalích, ale i radostech pedagogických pracovníků ve vězeňství.

7.2 Druh a metody výzkumu

Pro souhrnné zmapování práce pedagogických pracovníků ve vězeňství jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu. Podstatou tohoto výzkumu je doširoka rozprostřený sběr dat bez toho, že by na počátku byly stanoveny základní proměnné. Jde o to do hloubky prozkoumat určitý široce definovaný jev a přinést o něm maximální množství informací (Švaříček, 2007).

Nejprve jsem si jako výzkumnou metodu vybrala hloubkový polostrukturovaný rozhovor podle Švaříčka (2007), ale v průběhu získávání dat jsem s ohledem na okolnosti přidala i dotazník s otevřenými otázkami podle (Hendla, 2005).

7.3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek byl vybrán záměrně, a to ve třech věznicích v České republice. Vzorek se skládá ze 7 pedagogických pracovníků se vzděláním bakalářským či magisterským v oboru Sociální pedagogika. Respondenti nebyli omezeni pohlavím, ani věkem.

7.4 Získávání dat

Jak již vyplývá z podkapitoly Druh a metody výzkumu, bylo získávání dat velice obtížné. Nejprve jsem zaslala žádost o umožnění výzkumu do většiny věznic na Moravě. Bohužel jen ve třech věznicích celkem mi byl tento výzkum povolen a pouze v jedné věznici byl možný výzkum pomocí osobního rozhovoru. Ve zbylých věznicích mi byla nabídnuta možnost uskutečnění svého výzkumu alespoň formou dotazníků, zaslaných pomocí e-

mailu. Z výše uvedených důvodů, jsem se tedy rozhodla ke kombinaci rozhovorů a dotazníků.

Rozhovor se týkal dvou respondentů. Schůzka byla sjednaná prostřednictvím asistentky ředitele věznice. Sešli jsme se v zasedací místnosti. Hned na úvod jsem se představila a seznámila respondenty se stručným obsahem otázek. Ujistila jsem je, že náš rozhovor je zcela anonymní a je určen pouze pro potřebu méjí bakalářské práce a pokud by na některou z otázek nechtěli odpovědět, samozřejmě nemusí. K zaznamenávání rozhovorů jsem použila diktafon. Rozhovor probíhal s oběma respondenty současně, ale jelikož každý zastával jinou funkci, nedošlo k ovlivnění odpovědí.

Zbýlých pět respondentů mi na moje otázky odpovídalo písemně. Hlavička dotazníku obsahovala všechny informace, jako v úvodu rozhovorů a dále bylo vypsáno 29 otázek. Počet i znění otázek bylo totožné s těmi z rozhovoru. Odpovědi respondentů byly poněkud stručnější než při osobním kontaktu, což se dalo očekávat, ale i tak byl konečný výsledek dostatečný. Vyplněné dotazníky mi respondenti poslali e-mailovou poštou zpět.

7.5 Zpracování dat

Nejprve jsem si zaznamenané rozhovory převedla do písemné podoby a poté jsem pro zpracování dat zvolila kvalitativní metodu otevřeného kódování. V obecném smyslu je kódování převáděním informací z jednoho systému znaků do jiného. Při analýze výzkumných dat lze kódování chápat jako proces strukturování těchto dat. Výzkumnému materiálu, který má v mém případě podobu textu, jsem přiřazovala kódy v podobě symbolů. Jednotlivé části textu se uspořádávají podle určitých témat, přičemž dochází k obsahové redukci. Pojmenováním těchto témat, jsem vytvořila šest kategorií, které zahrnují odpovídající kódy (volně zpracováno podle Švec, 2005).

8 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Výsledky předkládám s využitím jednotlivých kategorií. Zkratkami v textu rozlišuji respondenty. Písmeno značí skupinu podle povolání, číslo určuje pořadí.

A = sociální pracovník

B = pedagog volného času

C = vychovatel

D = speciální pedagog

8.1 Kategorie

Na základě kódování jsem z daných textů vytvořila šest kategorií, které jsem pojmenovala následovně:

- Vzdělání
- Výběr zaměstnání
- Náplň práce
- Fakta o zaměstnání
- Práce s odsouzenými
- Pracovní doba

8.1.1 Vzdělání

Všichni respondenti mají dokončené bakalářské nebo magisterské studium v oboru sociální pedagogika, což bylo jedinou podmínkou pro tento výzkum.

Zajímalo mne také, zda bylo jejich vzdělání dostačující pro výkon tohoto zaměstnání. U pěti pracovníků bylo vzdělání zcela vyhovující. Z výpovědí dvou respondentů je patrné, že osnovy stejného oboru se značně liší. (A1): „...v Ostravě, tam měli přímo několik předmě-

tů, které se věnovaly vězeňství - penologie, historie penologie, nebo nějaké jiné penologické disciplíny...“, naproti tomu (B4): *Myslím si, že Univerzita ve Zlíně se moc nezaměřuje na práci s osobami ve výkonu trestu, takže vlastně všechno jsem se tady musela naučit.*“ Jelikož Institut vzdělávání vězeňské služby ČR nabízí nepřehledné množství seminářů či kurzů, domnívám se, že doplnění znalostí nebude pro potencionální uchazeče žádnou překážkou.

V této kategorii se také ukazuje, zda respondenti těchto kurzů a seminářů využívají a zda je to z jejich vlastní iniciativy, či ne. Z odpovědí vyplývá, že zaměstnanci podstupují pouze povinné kurzy. (B5): *...na které vysílá ředitel věznice, nebo vedoucí oddělení výkonu trestu...*“, (A3): *Zaměstnavatel je povinen zabezpečit pracovníku v sociálních službách další vzdělávání v rozsahu nejméně 24 hodin za kalendářní rok, kterým si obnovuje, upevňuje a doplňuje kvalifikaci.*“

Během výzkumu jsem zjistila, že sociálních pedagogů, kteří působí ve vězeňství je velice málo. Domnívám se, že hlavně z tohoto důvodu není na vysokých školách tolik předmětů, zabývajících se touto problematikou. Jak jsem již uvedla, škála doplňujícího vzdělání je velice pestrá, proto bychom se neměli nechat odradit pocitem nedostačujícího vzdělání.

8.1.2 Výběr zaměstnání

Tato kategorie popisuje skutečnosti, proč si respondenti zvolili právě toto zaměstnání. Považovala jsem za důležité, aby mi sdělili, jaké osobnostní předpoklady by měl mít uchazeč o tuto práci. Odpovědi k volbě zaměstnání, byly k mému překvapení dvojího typu. Do první skupiny jsem zařadila pedagogy, kteří si svoje zaměstnání vybrali z vnitřního přesvědčení. (B5): *„Snaha o nápravu lidské duše i těla, ...potřebují odbornou pomoc, aby byli schopni návratu do společnosti.“* (A2): *„Samostatná tvůrčí činnost ve smyslu poradenství, pomoci a edukace jedince směrem k sociálně-právnímu vědomí.“*

Druhá skupina byla založena praktičtější směřem. (B4): *...,bylo to jedno z mála volných míst, ...nejlíp finančně ohodnoceno.*“ (A3): *...,volné pracovní místo v oboru, který jsem vystudovala.*“ (A1): *„Tak na férovku, ...jediná možnost jak tohleto vzdělání uplatnit.“*

Pokud se člověk rozhodne pro práci ve vězeňství, měl by nejprve zhodnotit, zda mu jeho vlastnosti a charakter dovolují v tomto oboru pracovat. Většina respondentů se shodla na podobných vlastnostech, které by měly být zásadní a neměly by chybět. (B5): *...,rozumět*

lidské duši a mít k člověku, i když odsouzenému, úctu....být naprostý profesionál. Introvertní, nebo cholerický člověk nemá šanci na úspěch.“ (B4): „...,nenechat sebou manipulovat, mít jako svůj názor, svoji hlavu, nepouštět si lidi k tělu.“ (D7): „...,empatie a psychická odolnost.“ (A2): „..., laskavost, vlídnost, trpělivost,... umění vyřešit problém a převzít zodpovědnost za výsledek.“

Práce ve vězeňství je velice specifická, ovšem jako každá práce v sociálních službách. Člověk by neměl zapomínat, že i odsouzený vězeň je pořád lidská bytost a tímto poznatkem se neustále ve své práci řídit. Pochopila jsem, že tento přístup je velice náročné dodržovat, jelikož ve věznicích s ostrahou a se zvýšenou ostrahou se vyskytují pachatelé za vraždy, znásilnění, nebo za jiné závažné trestné činy, které člověka nenechají klidným a z hloubky duše s tímto jednáním nesouhlasí. Je podstatné si uvědomit všechna pro a proti ještě před nástupem do tohoto oboru.

8.1.3 Náplň práce

V této kategorii jsem se zaměřila na jednotlivé pracovní úkony respondentů, zhodnocení úspěšnosti jejich práce a také mne zajímalo, zda je tato práce naplňuje a co jim přináší. Pracovní náplň budu popisovat po jednotlivých skupinách, podle pracovního zařazení, jak jsem uvedla v úvodu. (A1): „..., pomoc odsouzeným při vyřizování záležitostí, týkajících se sociálního okolí, ...začlenění po výkonu trestu, ...spolupráce se sociálními kurátory, ...vstupní a předvýstupní poradenství.“ (A2): „Analytická, koncepční a metodická činnost v individuální a skupinové sociální práci.“ (B4): „...,vést nejméně 4 aktivity s odsouzenými, ...půl dne trávím prací s odsouzenými a půl dne trávím administrativní prací.“ (B5): „Cílevědomou činností vyplňovat volný čas odsouzených.“ (D7): „, Provádění komplexní speciálně pedagogické diagnostiky. Aplikace ...diagnostických postupů, ...edukace, reedukace.“

Z odpovědí respondentů jsem nabyla dojmu, že při jejich náplni práce dojde u odsouzených k minimální nápravě. (A1): „Tak to strašně málo, ...tak 5%. Jsou tu mezi nimi i lidi, kteří venku budou žít těžko, protože to neumí. ...potřebují někoho nad sebou.“ (A3): „..., u velmi malého procenta odsouzených.“ (B4): „..., u některých je to taková frajeřinka, že jsou zavření.“ (B5): „..., do výkonu trestu se vrací až 60%.“ (C6): „..., práce s prvovězněnými, ...náprava...někde mezi 60 a 75%.“ (D7): „, Práce speciálního pedagoga a nejen jeho,

může nasměrovat, ne napravit. Účelem výkonu trestu...podporovat...postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti.“

K otázce, zda respondenty tato práce naplňuje, byly hlavně kladné odpovědi. Práce je baví, setkávají se velkým množstvím i zajímavých osudů, ale také si váží více svobody. (A1): *..., názory venku jsou scestné, ...zjistil jsem, jak to v té vězeňské službě chodí.“*

Je jisté, že ne všichni dostali do vínku stejnou šanci. Rodina, sociální okruh lidí, prostředí – to všechno jsou determinanty, které nás neustále ovlivňují a dotvářejí naši osobnost. Nikdo si ovšem nemůžeme vybrat, do jakého prostředí se narodíme. Pedagogičtí pracovníci, nemají ve svých silách, aby dokázali „napravovat“. Jde o to, ukázat tu správnou cestu, umět poradit tak, aby odsouzený po propuštění z výkonu trestu byl schopen žít plnohodnotný život, bez překračování zákona.

8.1.4 Fakta o zaměstnání

Tato kategorie má za úkol, seznámit nás s pracovní minulostí a budoucností respondentů a promítne se zde i spokojenost či nespokojenost s finančním ohodnocením. U všech dotazovaných je práce ve vězeňství první nebo druhé zaměstnání. U dvou dotazovaných je to první práce po studiu. Předchozí profese jsou velmi různorodé a nedá se říci, že nějak korespondují s nynější prací pedagogických pracovníků. (A1): *„Druhé, první by celník.“* (C6): *..., strojní mechanik v TOS Kuřim.“* (B5): *...,pracoval jsem jako voják z povolání.“*

Součástí této kategorie je vidina toho, jak dlouho by se této práci chtěli respondenti věnovat. Odpovědi mne docela překvapily, jelikož drtivá většina dotazovaných má v plánu se této práci věnovat až do důchodového věku. Pouze dvě odpovědi se vymykaly. (A2): *„Dle možnosti a jiné nabídky.“* (B4): *..., nedokážu říct, jsem tady hodně krátce,...nevím, jak dlouho to vydržím.“*

Většina respondentů, shledává finanční ohodnocení pedagogických pracovníků, nejen ve vězeňství, velmi špatné, až katastrofální. Považuji ale za nutné dodat, že vězení je státní organizací a už z tohoto důvodu, je zde mzda vyšší než v jinak zřízených organizacích. S tímto názorem se ztotožňuji s respondentem (B4): *...,kdybych dělala pedagoga volného času v nějaké neziskovce, ... když to srovnám, tak jsem ohodně líp finančně ohodnocená tady.“*

To, jak dlouho ve vězeňství respondenti pracují, není zásadní. Dalo by se říct, že čím déle zde pracují, tím je jejich vztah k tomuto oboru kladnější. Tuto kategorii bych zakončila velmi trefným postřehem od dotazovaného (B5): „*Dobrym vychovatelem, pedagogem, sociálním pracovníkem se stává zaměstnanec mezi 5 – 8 rokem. Výborným mezi 10 – 15 rokem.*“

8.1.5 Práce s odsouzenými

V pořadí pátá kategorie je nejdůležitější, jelikož práce s odsouzenými je tou nejpodstatnější částí tohoto zaměstnání. Od respondentů jsem získala mnoho cenných informací, které mohou být jistě přínosem nejen pro budoucí pedagogické pracovníky ve vězeňství. Jako velice pozitivní na této práci hodnotím poměrně velikou volnost při práci s odsouzenými.

(A1): „*..., jediné ohraničení...mít tu aktivitu, která bude mít sociálně právní charakter, ale čeho se bude týkat, je na mě a jakých prostředků k tomu využiju, to je taky plně na mně.*“

(B4): „*..., sami ovlivňujeme průběh aktivity.*“

Oproti tomu náročnost práce je vysoká. (B5): „*Je to velmi psychicky vyčerpávající práce.*“

(A2): „*..., psychicky...vyčerpávající.*“ Těžké je (A3): „*..., rozeznat manipulaci ze strany odsouzených, dodržovat stanovené hranice.*“

Fakt, zda je pracovníkem ve vězeňství muž či žena, nehraje zásadní roli. (A2): „*Obě pohlaví mají svá pro a proti.*“ Objevil se i názor, že (C6): „*..., žena vyvažuje ryze mužský pohled na problematiku vězeňství.*“ Dva respondenti dokonce uvedli, že (B4): „*..., k ženským jsou takový víc...opatrnější, ...slušnější.*“ (D7): „*V zásadě ne, i když ženy mají určitou výhodu při jednání s klienty.*“

Jeden z dalších úkolů, je i spolupráce s rodinou s odsouzeného. Ta hraje ve věznicích pro odsouzené obrovskou roli. (A2): „*Přináší emoční stabilitu i psychické zklidnění jedince a jistotu v oblasti sociálního zázemí.*“ (B5): „*Pokud je rodina funkční, s odsouzeným se pracuje líp. Návrat do funkční rodiny je vždy ...lepší.*“

Při kontaktech s blízkými je rozhodující pracovní zařazení. Sociální pracovník a vychovatel se s rodinou odsouzeného stýkají prakticky nepřetržitě. Skutečnost, že jeden z členů rodiny byl uvězněn, se může stát velice stresujícím také pro rodinu. Proto je důležité se

s rodinou spojit a dokázat pomoci i jim. To vše je v kompetencích sociálního pracovníka i vychovatele.

Zajímavou součástí této kategorie je i reakce odsouzených na práci pedagogických pracovníků. Převážná většina respondentů uvedla, že vztah ze strany odsouzených k nim, je převážně kladný. (A1): *..., ve směr jsou rádi, když jim člověk pomůže.*“ (B4): *., Aktivitu si volí sami dobrovolně a mají o to aspoň trochu zájem, ...rádi tam chodí.*“

Jako při každé jiné práci v sociálních službách je dobré vědět, zda Vaši klienti tuto práci oceňují a Vy tak máte pocit potřeby, který je do jisté míry velmi důležitý. Z odpovědí respondentů nabývám dojmu, že i ve vězeňství je možné tento pocit uspokojit, samozřejmě záleží také na osobnosti, se kterou pracujeme.

8.1.6 Pracovní doba

Závěrečnou kategorii věnuji praktickým informacím o tomto zaměstnání. Chtěla bych Vás seznámit s pracovní dobou. Všichni dotazovaní mají pevnou osmihodinovou pracovní dobu. Záleží také na pracovním zařazení a na požadavcích ze strany vedení. Někteří z respondentů mívají i odpolední a večerní službu. (C6): *., Od 7.00 do 15.30, nebo od 11.30 do 20.00, nebo od 6.00 do 14.30.*“ Tři respondenti uvedli (A1): *..., plus někdy víkendy, když jsou ty návštěvy.*“

Na otázku, zda respondenti v této pracovní době stíhají vše, co mají v plánu, se mi dostávalo pouze kladných odpovědí. (B4): *..., stíhám přímo vypracovaný plán aktivit.*“ (A1): *..., někdy je nárazovka, ...ale pak je třeba týden, tři týdny klid, takže se to dá stíhat.*“

Práce v sociálních službách zahrnuje také domácí přípravu. Co se týká práce ve vězeňství, tato příprava nezabírá mnoho času. Dotazovaní uváděli, (A): *..., na aktivitu se člověk musí připravit, ...tak půl hodku, hodku týdně.* (B4): *..., spíš sbírat nějaké nápady a inspiraci, na to tady není čas.*“ (B5): *..., studium odborné literatury.*“ (C6): *..., je to od složitosti a povahy úkolu, ...2 hodiny týdně, někdy více.*“

Větší část respondentů uvedla, že tato práce nezasahuje do jejich osobního života, nebo že se o to alespoň snaží. (B5): *., Nezasahuje, práci si nemohu brát sebou domů.*“ Další respondent uvádí (A1): *..., abych si tahal problémy z práce domů, tak na to už jsem dost velký. To ne.*“ Ale objevily se i opačné názory. (C6): *., Určitě ano, člověk se určitě stává méně citlivým, méně poslouchá druhé lidi.*“ (D7): *., Každá lidská činnost se promítá do*

osobního života. “ Na téma osobního života ve spojení s prací, jeden z respondentů odpověděl (B4): ..., *více si vážím, že mám kolem sebe, když to tak řeknu v uvozovkách, normální lidi.* “

9 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Výzkumná část je zaměřená na popis komplexní práce pedagogických pracovníků ve vězeňství, kteří vystudovali bakalářský nebo magisterský obor sociální pedagogika. Zaměřila jsem se na oblasti vzdělávání, povinného i dobrovolného, důvody pro výběr zaměstnání a také možné předpoklady k výkonu této práce, co vše obnáší toto zaměstnání a také jaké jsou odezvy od odsouzených, čili jejich klientů.

Potencionální uchazeči o práci ve vězeňství, by si měli uvědomit, že vystudováním daného oboru ještě vše nekončí. Je to pouze jakousi první splněnou příčkou, kterou začíná naše profesní cesta a je důležité nadále přijímat nové znalosti, které mimo jiné nabízí i Institut vězeňské služby České republiky.

Ze slov respondentů, jsem se utvrdila v názoru, že práce ve vězeňství není pro okolí příliš prestižní. I když většina respondentů netoužila právě po tomto zaměstnání, berou ho jako výzvu, jako další posun ve svém životě. S prací, kterou odvádí, jsou spokojeni a naplňuje je.

Tato práce je velice specifická a velice různorodá. Člověk se setkává s různými osudy lidí, které jsou mnohdy i velice zajímavé a pro náš život také obohacující. Jako velké plus při této práci hodnotím fakt, že pedagogičtí pracovníci mají obrovské pole působnosti, jakým způsobem ke své práci budou přistupovat. Vedení jim do jejich práce zasahuje minimálně, pokud je tedy v souladu se zákonem. Člověk zde může projevit velké množství kreativity a novátorství.

Při svém výzkumu jsem nezaznamenala žádné signály o agresivním jednání ze strany vězňů, dokonce se respondenti ani nezmínili, že by o nějakém útoku slyšeli. Pochopila jsem, že je to práce jako každá jiná. Klientem v sociálních službách je člověk, který nezvládá danou životní situaci a potřebuje menší či větší pomoc. Ve vězení se nacházejí taktéž klienti s určitými problémy a obdivuji tyto pedagogické pracovníky, kteří se snaží na jejich situaci cokoli změnit. Jeden z respondentů uvedl, že pokud se mu podaří alespoň jednoho z deseti odsouzených svést na lepší cestu, je to pro něj obrovský úspěch.

ZÁVĚR

Zvolit si povolání, které mu se budeme chtít věnovat celou svoji profesní kariéru, je velice náročnou zkouškou našeho života. Vybrat si z tak obrovského množství možností, jaké nabízí práce v sociálních službách, je téměř nadlidský výkon. Spousta absolventů má o svém budoucím zaměstnání reálnou představu již v prvním ročníku studia, ale znám i spoustu takových, kteří ještě nyní jasno nemají. Já sama osobně, jsem se o této práci chtěla dozvědět co nejvíce informací a proniknout tak hlouběji do této činnosti, jelikož jsem v minulosti uvažovala o této volbě. Myslím si, že má práce může napomoci k vytvoření představy o tom, co zaměstnání ve vězeňství obnáší.

Ve své teoretické části jsem vyzdvihla obecné pracovní činnosti a kompetence sociálního pedagoga. Rozepsala jsem jednotlivé fáze změn osobnosti pachatele trestného činu. Odůvodnění spařuji v tom, že potencionální pedagogický pracovník by se měl pokusit vžít do role vězněného. Ve výčtu informací nechybí ani profilace věznic, či stručný nástin programů zacházení. Jelikož člověk by se měl vzdělávat celý život, předložila jsem čtenáři veškeré možné kurzy a semináře, pořádané pod záštitou Institutu vzdělávání vězeňské služby ČR. Stěžejní částí mé teoretické části je výčet možností uplatnění se sociálního pedagoga ve vězeňství a náplň těchto prací.

Praktická část je zaměřená na výzkum pomocí smíšené metody rozhovorů a dotazníků, s jednotlivými sociálními pedagogy, kteří již uplatnění ve vězeňství našli a byli ochotni podělit se o svoje zážitky a zkušenosti. V této části mne trochu mrzelo, že většina mnou požádaných asistentů ředitele věznic, se mnou nechtěli spolupracovat, přesněji jejich kolegové. O to si více vážím těch respondentů, kteří k rozhovoru či dotazníku svolili a projevíli tak svoji solidárnost.

Bakalářská práce by měla sloužit, jako jakýsi manuál pro absolventy oboru sociální pedagogika, kterým je určená, ale také jako zdroj informací pro kohokoli, kdo projevuje o problematiku vězeňství zájem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Odborná literatura

ČERNÍKOVÁ, V., a kol. Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity. Příbram: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 9788073801380.

FISHER, S., ŠKODA, J. Sociální patologie: Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Praha: Grada, 2009. ISBN 8073150042.

HENDL, J. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005. ISBN 8073670402.

JANDOUREK, J. Průvodce sociologií. Praha: Grada, 2008. ISBN 8024723972.

Kalina, K., a kol. Základy klinické adiktologie. Praha: Grada, 2008. ISBN 9788024714110.

KVAPILOVÁ, S. Kapitoly ze sociální pedagogiky. Olomouc: Univerzita Palackého, 1996. ISBN 8070676698.

KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073673833.

KRAUS, B., Poláčková, B., a kol. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001. ISBN 8073150042.

LATA, J. Účel a smysl trestu. Praha: LexisNexis CZ, 2007. ISBN 9788086920245.

MAŇÁK, J., Švec, Š., Švec V. Cesty pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2005. ISBN 8073151022.

TOMÁŠEK, J. Úvod do kriminologie: Jak studovat zločin. Praha: Grada, 2010. ISBN 9788024729824.

ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073673130.

Další materiály

KOCANDA, M. Výkon trestu odsouzených matek s dětmi v České republice. Rigorózní práce. Masarykova Univerzita Brno. 2007.

KRÁL, V. Vězeňský personál věznice Pardubice. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. 2008.

Internetové zdroje

Institut vzdělávání vězeňské služby ČR, *Základní odborná příprava občanských zaměstnanců* [online]. 2006, [cit. 2010-03-10].

Dostupné z: <http://www.ivvs.cz/_uploaded/files/43/projekt_zop_B2.pdf>

Vězeňská služba České republiky [online]. 2010, [cit. 2010-02-11].

Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/>>

Institut vzdělávání vězeňské služby České republiky [online]. 2007, [cit. 2010-02-21].

Dostupné z: <<http://www.ivvs.cz/>>

Vězeňská služba ČR, *Statistická ročenka vězeňské služby 2008* [online]. 2010a, [cit. 2010-02-11].

Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>>.

Vězeňská služba ČR, *Statistická ročenka vězeňské služby 2009* [online]. 2010b, [cit. 2010-02-11].

Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>>.

Portál veřejné správy ČR [online]. 2010, [cit. 2010-02-21].

Dostupné z: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/6966/_s.155/699/place>.

Legislativa

Zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci ČR

Zákon 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1 Zaměstnávání odsouzených.....	22
Tab. č. 2 Základní odborná příprava.....	29

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1 Mapa věznic v ČR.....	26
---------------------------------	----

SEZNAM PŘÍLOH

P I. Specializační kurzy

P II. Dotazník (B5)

PŘÍLOHY

P I. Specializační kurzy

Název kurzu	Cíl kurzu	Obsah kurzu	Délka trvání kurzu (vyuč.hod.)
Prevence psychického vyhoření	Vědomosti o příznacích psychického vyhoření a možnosti jeho předcházení	Informace o konfliktech, frustraci, deprivaci a o romské problematice.	32
Specializační kurz romské problematiky	Uvedení do romské problematiky, protože v prostředí věznic najdeme poměrně velký počet Romů a je nutné vybavit pracovníky alespoň základními vědomostmi z této oblasti.	Jednotlivá témata jsou historie, osobnost romského dítěte, specifika romské rodiny, vzdělávání Romů, strach jako motiv v jednání Romů, vyjednávání s Romy, struktura romské komunity, současnost Romů v ČR.	32
Prevence kriminality	Působení v rámci prevence na páchaní trestné činnosti pracovníků vězeňské služby ČR.	Základní informace o trestné činnosti, důvody trestné činnosti, typologie pachatelů, trestná činnost VS ČR, prověřování vědomostí.	32
Specializační kurz pro vychovatele	Poskytnutí informací o praktickém zdokonalování v jednání s obviněnými a odsouzenými.	Základy psychopatologie, typologie osobnosti pachatele trestného činu, etopedie, náročné životní situace, resocializace, práce sociálního kurátora, problematika drog, sociálně psychologický výcvik.	129
Specializační kurz pro sociální pracovníky	Zkvalitnění vědomostí Zákona o rodině, o důchodovém zabezpečení, navazování kontaktů s klientem, komunikace a poskytování účinné pomoci.	Psychologie osobnosti, probace, práce s lidmi různých kultur, patologické jevy, vzhled do rodinné terapie, kontinuální péče.	32
Strategie vyjednávání a zvládání stavů agreivity	Prohloubení sebepoznání, ujasnění hodnot a životních cílů, vedení komunikace.	Verbální a neverbální komunikace, změna osobnosti v terapeutickém procesu, zpětná vazba, naslouchání, vyjednávací metody, spolupráce, metody psychoterapie.	32
Zacházení s mladistvými vězni	Poskytnutí informací o specifických rysech mladistvých z hlediska vývojového, diagnostického, sociálně patologického a právního.	Skupinová metoda, vedení kolektivu mladistvých, primární prevence, relaxační techniky, problematika drog, probace a její využití u mladistvých.	32
Metodika práce s vězni při speciálních postupech	Získání vědomostí z oboru speciální pedagogiky a psychoterapie.	Teoretická část - Komunikace, asertivita, sociální interakce. Praktická část – arteterapie, hry ve skupině, psychodrama, krizová intervence.	32
Zacházení s vězňenými psychoterapie	Seznámení s problematikou zacházení s psychopaty.	Psychologie osobnosti, klasifikace osobnosti, rozdělení psychopatií, diagnostika, resocializační programy	32

paty		s psychopaty, psychotherapeutické přístupy, dílny.	
Zacházení s vězňými geronty a sexuálními devianty	Seznámení se s touto problematikou a po ukončení kurzu odborná stáž na sexuologických a gerontologických odděleních.	Osobnost a sexualita, gerontopsychiatrie, interakce s geronty a devianty ve vězeňském prostředí včetně jejich depresí, dílny a terapie, volné aktivity a konzultace.	32
Specializační kurz rodinné terapie	Prohloubení znalostí o významu a fungování rodiny, zvláště pak rodiny, která je vystavena zátěžovým situacím.	Rodina z hlediska sociální patologie, z hlediska zákonné úpravy, výchovné styly, vztah členů v rodině, práce s rodinou v těžké situaci, možnosti budování vztahů.	32
Tvorba programů pro nezaměstnané	Příprava na adaptování se na trh práce pro ty, kteří budou propuštěni z výkonu trestu.	Pracovně profesní poradenství, individuální poradenství, skupinové poradenství.	32
Vhled do problematiky arteterapie	Získání vyššího stupně v rámci speciálně výchovných aktivit.	Vedení výtvarné činnosti, analýza výtvarných projevů, artefakt jako způsob komunikace, arteterapeutické postupy, vedení ateliéru.	100
Protidrogová prevence I	Získání základních znalostí o drogách, o jejich působení na člověka o příznacích požití a dlouhodobého užívání.	Politika protidrogové prevence, závislost drogová, alkoholová, gamblerství, počátky zneužívání drog v ČR, terapie závislosti, prevence, relaxace.	32
Protidrogová prevence II	Prohloubení znalostí této problematiky.	Problematika nového zákona o držení drog, abstinenční stavy a jejich zvládnutí, zvládnutí stavů agresivity, relaxační programy.	32
Zacházení s vězňými cizinci	Přispění ke zkvalitnění komunikace s cizinci a předcházení možných konfliktů, které vznikají na základě neznalosti rozdílných kultur a zvyků cizinců.	Determinace, vliv sociokulturního prostředí na člověka, náboženství, rodina, hodnotový systém, přístup ke vzdělání, hygiena a stravování odlišných kultur, demografický vývoj, zkušenosti ze zahraničí.	32
Prevence kriminality pro pracovníky v přímém styku s mladými dospělými vězni.	Působení v rámci prevence na páchaní trestné činnosti mladých dospělých vězňů.	Specifika mladých dospělých, základní pojmy z oblasti trestných činů, důvod kriminality, prevence jako systém.	32
Výchova k lidským právům pro pracovníky	Poskytnutí poznatků z oblasti uplatňování lidských práv.	Lidská práva a právní aspekty ochrany lidských práv, praktický výcvik k probraným tématům.	32
Kultura v organizaci	Komunikace s nadřízenými, podřízenými a vězni, dále kultura oblékání a sebeprezentace.	Uniforma x civilní oděv, oblékání managementu, zanedbávání zevnějšku a výkonnost zaměstnance, individuální poradenství.	32
Krizová intervence	Vysvětluje základní pojmy.	Fungování krizových oddělení, duševní krize, stres, krizová intervence – první pomoc, problém a jeho řešení, psychopatie.	32
Speciálně pedagogická diagnostika	Seznámení se s problematikou a práce s diagnostickým materiálem se stanovením výsled-	Teoretická část – význam, charakteristiky, dělení a metody diagnostiky. Speciální část – osobnost, metodika poznávání narušeného klienta. Praktická	32

	né diagnózy a prognózy.	část.	
Prevence šikanování	Seznámit pracovníky s tímto jevem, tak aby ho uměli rozpoznat, předcházet mu a reagovat.	Prevence šikany, projevy, oběti, agresoři a řešení.	32
Zacházení se zvláště nebezpečnými vězni	Upozornit pracovníky na nebezpečné chování ze strany některých vězňů, na jeho možné příčiny a možnosti ovlivňování tohoto chování.	Agrese, prognóza nebezpečného jednání, zacházení s psychopaty, patologie osobnosti.	32
Základní kurz problematiky EU	Poskytnout ucelený rámcový přehled o fungování států EU, o významu EU pro Českou republiku a její další vývoj.	Význam EU pro budoucnost, historie vzniku, historie vzájemných vztahů a problematika vstupu ČR do EU.	16
Kurz zdravého životního způsobu, relaxační programy.	Seznámit účastníky se základy problematiky aktivního životního způsobu, rozvíjet zdatnost a upevňovat zdraví.	Životní způsob, zvládnutí stresu, vyvážená strava, fitness, antistresový program.	32
Zacházení s mladými dospělými vězni	Profesní příprava pracovníků, určená pro zacházení s mladými dospělými.	Komplexní informace o této problematice.	128
Sociálně psychologický výcvik	Výcvik ve skupinách pod vedením dvou trenérů.	Psychologie osobnosti, etopedie a sociální patologie, základy sociální práce, sociálně psychologický výcvik.	96
Výcvikový program pro sociální pracovníky	Zvládání znalostí vedoucí ke kvalitnější komunikaci a empatickému přístupu ke klientům, prevence kriminality a vznik závislosti.	Náročné emoční situace, stimulace osobního růstu, zvyšování empatické kvality, tvorba postojů, hodnotový systém, prevence závislosti.	80
Penitenciárně psychologické problémy	Problematika druhého života vězňených osob.	Vývoj problematiky, sociální patologie, šikana, násilné chování, drogová závislost.	32
Metodika tvorby výcvikových programů pro nezaměstnané I.	Získání základní legislativy z oblasti pracovní politiky, práce jako prevence závislosti.	Práva občana, etika, diagnostika, skupinová terapie, řešení nezaměstnanosti, závislost a kriminalita, prevence.	32
Metodika tvorby výcvikových programů pro nezaměstnané II.	Získání nových poznatků z pracovně právního poradenství, výcvik postupů při ovlivňování nezaměstnaných, drogově závislých a alkoholiků.	Volba profesní orientace, zákoník práce, práce se skupinou, didaktické programy a pomůcky.	32
Trend léčby drogových závislostí v ČR	Seznámení se současným stavem drogových závislostí, prevence a její praktické využití.	Teorie závislosti, rozdělení a účinky drog, prevence, léčba, arteterapie.	32
Zvládání stresových situací	Seznámení s problematikou stresů a praktický nácvik řešení uvedených situací.	Stres, reakce na nadměrnou zátěž, schopnost společenského přizpůsobení, situace způsobující zátěž.	32
Zacházení s vězňenými matkami	Získání přehledu o současných i perspektivních tren-	Rodina, práva dítěte, zkušenosti ze zahraničí, význam zřizování těchto	32

s dětmi	dech věznění této skupiny.	oddělení.	
Neverbální komunikace	Používání komunikačních postupů při zacházení s vězni.	Pocitová výchova, pravidla dialogu, nepřesnosti při vnímání druhých lidí.	32
Neverbální techniky	Seznámení se s terapeutickými technikami v oblasti neverbální komunikace.	Práce ve skupině s těmito technikami, práce se symboly a jejich využití při práci s vězni.	32
Antistresové, copingové a relaxační programy	Výcvik postupů při zvládnání stresu, na zlepšování fyzického a psychického zdraví a uplatnění zdravého životního stylu.	Základní teorie stresu, copingové programy, úplný relaxační systém, progresivní relaxace dle Jacobsona.	32
Výcvikový program pro vychovatele	Cílem je prohloubení dovedností, znalost mechanismu lidské psychiky, rozvoj osobního lidského potenciálu vychovatele.	Základy komunikace, aktivní naslouchání, referenční rámec, emoce, princip akcelerace.	80
Kreativní řešení konfliktů	Rozšíření schopností a strategií řešit konfliktní situace.	Konflikt, rituály, emoce, předcházení konfliktům, jednání s problémovými lidmi.	32
Základní problémy viktologie	Seznámení s viktologií jako vědou, jejím obsahem a metodami.	Vymezení, historický vývoj, obětí, násilí, jednání s obětí.	32
Program řešení zátěžových situací a vyrovnání se zátěží	Seznámení se s touto problematikou jak teoreticky, tak prakticky.	Nadlimitní zátěž, stres, syndrom vyhoření, relaxační techniky.	32
Sebezkušenostní psychoterapeutický výcvik	Prohloubení poznatků v oblasti sebepoznávání, hodnotového zaměření a priorit.	Teoretická část – sociální psychologie, poruchy chování, změna a korekce chování, krizová intervence. Praktická část – sebezkušenostní výcvik a vedení skupinové a individuální terapie.	320
Enviromentální výchova	Orientace v základních pojmech a osvojení znalostí vedoucí k trvale udržitelnému životu na Zemi.	Pochopení vlastního vztahu k planetě Zemi, životní prostředí, život v míru a konfliktu, alternativní směry vývoje, postoje.	32
Kurz výtvarných technik	Osvojení si tvořivé činnosti jako pomoci.	Nové formy kreslení, modelářská hlína, prohloubení fantazie, tvořit formou hry.	64
Lidská práva a postavení žen ve společnosti	Základní vhled do problematiky lidských práv se zaměřením na práva ženy.	Lidská práva, historie, mezinárodní a tuzemské dokumenty, ženy ve vězeňství.	12

P II. Dotazník (B5)

Dobrý den,

jmenuji se Denisa Urbánková a jsem studentkou 3. ročníku Univerzity Tomáše Bati oboru Sociální pedagogika. Tímto bych Vás chtěla poprosit o zodpovězení níže uvedených otázek. Dotazník je zcela anonymní. Pokud by Vás v průběhu psaní napadlo cokoli, co v dotazníku není uvedeno, kamkoliv tyto informace, prosím, vepište. Data budou sloužit pouze jako podklady k mé bakalářské práci, která nese název *Uplatnění sociálního pedagoga ve vězeňském systému*.

Předem Vám děkuji za Vaše odpovědi a za čas, který věnujete vyplnění dotazníku.

Jaký obor jste vystudoval/a?

Sociální pedagogika (Bc.)

Bylo Vaše vzdělání dostatečné pro výkon práce tohoto zaměření v teorii i praxi?

Zatím je toto vzdělání dostačující.

Jaké je Vaše pracovní zařazení v tomto zařízení?

Pedagog volného času specializovaného oddělení pro odsouzené s poruchami osobnosti a chování vlivem zneužívání psychotropních látek a drog.

Jaká je Vaše pracovní náplň v tomto zařízení?

Cílevědomou činností vyplňovat volný čas odsouzených. S odsouzenými se pracuje formou Programu zacházení: pracovních aktivit, vzdělávacích aktivit, zájmových aktivit, speciálně výchovných aktivit, oblast udržování vnějších vztahů. Já vedu odsouzené ve 4 aktivitách a to: pracovní terapie zahrada a truhlářská dílna, společenské chování a sportovní hry.

Proč jste se rozhodl/a pro tuto práci?

Snaha o nápravu lidské duše i těla. Průměrný rok narození odsouzených je nízký. Tito lidé potřebují odbornou pomoc, aby byli schopni návratu do společnosti. Větší část odsouzených jsou pseudooligofrenici.

Jak dlouho zde pracujete?

Začínal jsem jako vychovatel specializovaného oddělení pro odsouzené s poruchami osobnosti a chování vlivem zneužívání psychotropních látek a drog, kde jsem působil jeden rok. Druhým rokem pracuji jako pedagog volného času na stejném oddělení.

Je to Vaše první zaměstnání? Jaké bylo to předcházející?

Není to moje první zaměstnání, pracoval jsem jako voják z povolání.

Bylo nutné doplnit si vzdělání např. ve formě kurzů či seminářů pro tento obor?

Na začátku této profese je potřebný nástupní kurz, kde se zaměstnanec seznámí s problematikou vězeňství, zacházení se specifickými skupinami vězňených osob, práva, sociologie, psychologie, obecné pedagogiky, speciální pedagogiky, penitenciární pedagogiky, výchova k lidským právům, psychopatologie a patopsychologie. Kurz je ukončen zkouškou na Institutu vzdělávání vězeňské služby ČR. Ve vězeňské službě probíhá celoživotní vzdělávání na zmiňovaném institutu.

Bylo to na přání vedení či z Vaší iniciativy?

Jsou to převážně specializované kurzy, na které vysílá ředitel věznice nebo vedoucí oddělení výkonu trestu, podle typu zařazení na funkci. Samozřejmě, že moje iniciativa tam musí být také zastoupena.

Jaké by měly být podle Vás osobnostní předpoklady pro tuto práci?

Je velmi důležité rozumět lidské duši a mít k člověku, i když odsouzenému za nějaký zločin úctu. Je to stále lidská bytost! V oblasti jednání s lidmi musí být naprostý profesionál. Introvertní nebo cholerický člověk nemá šanci na úspěch. Zaměstnanec se nesmí bát, protože odsouzení poznají, kde má slabé místo a okamžitě toho využijí ve svůj prospěch. Indické přísloví praví: „Všechno zlo na zemi pramení z nedostatku poznání“.

Co Vás na této práci nejvíce baví?

Práce s lidmi. Když se mě z deseti odsouzených povede vychovat alespoň jednoho odsouzeného, tak je to pro mne úspěch.

Myslíte si, že při této práci hraje roli pohlaví? Jakou?

Myslím, že ne. Proto že, kdo na to má dělat tuto práci tak to, zdali je to žena nebo muž nezáleží.

Jaká je Vaše pracovní doba?

07.00 do 15.30. Jednou do měsíce mám službu v sobotu.

Je nutná domácí příprava? Kolik času zabere?

Příprava je nutná vždy, když se jedná o práci s lidmi. Studium odborné literatury si zvyšovat svoji profesionální pohled na problematiku.

Stíháte svoji práci podle svých představ v této pracovní době?

Ano, bez problémů.

V čem je pro Vás tato práce náročná?

Je to velmi psychicky vyčerpávající práce.

Zasahuje tato práce do Vašeho osobního života? Jak?

Nezasahuje. Práci si nemohu brát sebou domů.

Snažíte se vytvářet nějaké nové alternativy, postupy či metody? Vychází Vám nadřizený vstříc?

Tato práce bez inovace v postupech a metodách ani dělat nejde. Jak se vyvíjí společnost, myslím tím v páchání trestné činnosti, tak se mění i postupy, formy a metody. Kdysi dávno počítače nebyli, no dnes počítačová kriminalita jenom kvete. Můj nadřizený mi vyjde vstříc, pokud jsou moje podněty v zákonné normě.

Jak vnímáte Vaše postavení v současném kolektivu?

To nevím, ale určitě se najde člověk, který se mnou nebude souhlasit.

Myslíte si, že je Vaše práce dostatečně finančně ohodnocená?

Bohužel není.

Co je nejtěžší na práci s odsouzenými?

Edukace, reedukace, socializace.

Jaké jsou reakce odsouzených na Vaši práci?

To je potřebné zeptat se odsouzených.

Je důležitá spolupráce s rodinou? Co přináší?

Spolupráce s rodinou je velmi důležitá. Pokud je rodina funkční, o odsouzeným se procuje líp. Návrat do funkční rodiny je vždy pro odsouzeného lepší.

Je těžké navázat s rodinou kontakt?

Jak s kterou. Ale v podstatě není.

Myslíte si, že při Vaší náplni práce dojde u odsouzených k nápravě? Pokuste se vyjádřit v procentech.

Z pravidla se do výkonu trestu vrací až 60%.

Jaká byla Vaše nejhorší zkušenost při práci s odsouzenými?

Jazyková bariéra. Vietnam, Čína, Korea, Rumunsko.

Co Vám tato práce přináší? Naplňuje Vás tato profese?

Jsem rád, že jsem potřebný.

Jak dlouho byste se chtěl/a věnovat tomuto zaměření?

Do důchodu.

Myslíte si, že by se práce v sociálních službách měly střídat?

To si nemyslím, protože pokud by se často střídali zaměstnanci VS ČR na funkci, tak nikdo nebude tím správným profesionálem. Dobrým vychovatelem, pedagogem, sociologem se stává zaměstnanec mezi 5 – 8 rokem. Výborným mezi 10 – 15 rokem.